

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ

Rīgā 2015. gada 3. jūlijā

lietā Nr. 2014-12-01

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Aldis Laviņš, tiesneši Kaspars Balodis, Kristīne Krūma, Gunārs Kusiņš, Uldis Ķinis, Sanita Osipova un Ineta Ziemele,

pēc konstitucionālajām sūdzībām, kuras iesniedza SIA „AD Biogāzes stacija” un 89 citas juridiskās personas (turpmāk visas kopā – Pieteikumu iesniedzēji),

piedaloties Pieteikumu iesniedzēju pilnvarotajiem pārstāvjiem zvērinātiem advokātiem Egīlam Radziņam, Sandim Bērtaitim, Justīnei Hakai, Mārim Loginam, Kasparam Zemem, Lindai Štrausei, Jānim Vaitam, zvērināta advokāta palīgam Rihardam Niedram un SIA “NERETAS DZIRNAVAS” valdes loceklim Viktoram Lelim un

institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Latvijas Republikas Saeimas – pilnvarotajam pārstāvim Kārlim Piģēnam,

ar tiesas sēdes sekretārēm Elīnu Kursišu un Guntu Barkāni,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu un 17. panta pirmās daļas 11. punktu,

Rīgā 2015. gada 19., 27. un 29. maijā un 4. jūnijā atklātās tiesas sēdēs izskatīja lietu

„Par Subsidētās elektroenerģijas nodokļa likuma 3. panta 1. un 2. punkta, 4. panta 1. punkta un 5. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Saeima 2013. gada 6. novembrī pieņēma Subsidētās elektroenerģijas nodokļa likumu (turpmāk – SEN likums), kas stājās spēkā 2014. gada 1. janvārī.

SEN likuma 3. panta 1. un 2. punkts nosaka:

„Ar nodokli apliekami ienākumi (turpmāk – apliekamie ienākumi), kuri tiek gūti no:

- 1) obligātā iepirkuma ietvaros pārdotās elektroenerģijas;
- 2) saņemtās garantētās maksas par koģenerācijas stacijā vai elektrostacijā uzstādīto elektrisko jaudu.”

SEN likuma 4. panta 1. punkts nosaka:

„Nodokļa maksātāji ir elektroenerģijas ražotāji, kuriem ir tiesības: 1) pārdot elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros”.

Savukārt SEN likuma 5. pants nosaka:

„(1) Nodokļa likmi 15 procentu apmērā piemēro apliekamajiem ienākumiem no:

- 1) obligātā iepirkuma ietvaros pārdotās elektroenerģijas, kuras ražošanā izmantoti fosilie energoresursi;
- 2) garantētās maksas par uzstādīto elektrisko jaudu koģenerācijas iekārtām, kurās tiek izmantoti fosilie energoresursi.

(2) Nodokļa likmi 10 procentu apmērā piemēro apliekamajiem ienākumiem no:

- 1) obligātā iepirkuma ietvaros pārdotās elektroenerģijas, kuras ražošanā izmantoti atjaunojamie energoresursi;
- 2) garantētās maksas par uzstādīto jaudu elektroenerģijas ražošanas iekārtām, kurās tiek izmantoti atjaunojamie energoresursi;

3) garantētās maksas par uzstādīto elektrisko jaudu koģenerācijas iekārtām, kurās tiek izmantoti atjaunojamie energoresursi.

(3) Nodokļa likmi 5 procentu apmērā piemēro apliekamajiem ienākumiem no obligātā iepirkuma ietvaros pārdotās elektroenerģijas, ja vienlaikus izpildās šādi kritēriji:

1) elektroenerģija saražota augstas efektivitātes koģenerācijas stacijās ar uzstādīto elektrisko jaudu, kas nepārsniedz 4 megavatus dabasgāzes koģenerācijas stacijās, vai bez uzstādītās elektriskās jaudas ierobežojuma atjaunojamo energoresursu koģenerācijas stacijās;

2) vismaz 70 procentus no koģenerācijas procesā iegūtās siltumenerģijas nodokļa maksātājs taksācijas gada laikā pārdod kā Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas (turpmāk — regulators) licencēts siltumapgādes pārvades vai sadales komersants vai nodod citam regulatora licencētam siltumapgādes pārvades vai sadales komersantam vai pašvaldībai, kas sniedz centralizētās siltumapgādes pakalpojumus.

(4) Nodokļa likmi 5 procentu apmērā piemēro apliekamajiem ienākumiem no obligātā iepirkuma ietvaros pārdotās elektroenerģijas, ja vienlaikus izpildās šādi kritēriji:

1) elektroenerģija saražota augstas efektivitātes koģenerācijas stacijās ar uzstādīto elektrisko jaudu, kas nepārsniedz 4 megavatus;

2) elektroenerģijas ražošanai ir izmantoti ne mazāk kā 30 procenti dzīvnieku izcelsmes blakusproduktu vai atvasinātu produktu;

3) ne mazāk kā 70 procentus no kopējām izejvielām ir nodrošinājis nodokļa maksātājs vai tas nepieciešamās izejvielas ir iegādājies no ražotāja, kam pieder ne mazāk kā 50 procenti nodokļa maksātāja pamatkapitāla daļu;

4) nodokļa maksātājs saražoto siltumenerģiju izmanto savas produkcijas ražošanā vai pārdod ražotājam, kurš attiecībā pret nodokļu maksātāju ir uzskatāms par saistīto personu likuma „Par nodokļiem un nodevām” 1. panta 18. punkta, „b”, „c”, „d” vai „e” apakšpunkta izpratnē un kurš to izmanto savas produkcijas ražošanā.

(5) Nodokļa likmi 5 procentu apmērā piemēro apliekamajiem ienākumiem no obligātā iepirkuma ietvaros pārdotās elektroenerģijas, ja vienlaikus izpildās šādi kritēriji:

1) elektroenerģija saražota augstas efektivitātes koģenerācijas stacijās ar uzstādīto elektrisko jaudu, kas nepārsniedz 4 megavatus;

2) elektroenerģija saražota no koksnes biomasas;

3) nodokļa maksātājs ne mazāk kā 70 procentus no koģenerācijas procesā iegūtās siltumenerģijas, kas paliek pāri pēc enerģiju ražojošo vai pārveidojošo galveno iekārtu enerģijas patēriņa, izmanto savas produkcijas ražošanā vai pārdod ražotājam, kurš attiecībā pret nodokļu maksātāju ir uzskatāms par saistīto personu likuma „Par nodokļiem un nodevām” 1. panta 18. punkta „a”, „b”, „c”, „d” vai „e” apakšpunkta izpratnē un kurš to izmanto savas produkcijas ražošanā.

(6) Nodokļa likmi 5 procentu apmērā piemēro apliekamajiem ienākumiem no obligātā iepirkuma ietvaros pārdotās elektroenerģijas, ja vienlaikus izpildās šādi kritēriji:

1) elektroenerģija saražota augstas efektivitātes koģenerācijas stacijās ar uzstādīto elektrisko jaudu, kas nepārsniedz 4 megavatus dabasgāzes koģenerācijas stacijās, vai bez uzstādītās elektriskās jaudas ierobežojuma atjaunojamo energoresursu koģenerācijas stacijās;

2) elektroenerģija saražota no fosilajiem energoresursiem (dabasgāzes) vai biogāzes;

3) nodokļa maksātājs ne mazāk kā 70 procentus no koģenerācijas procesā iegūtās siltumenerģijas, kas paliek pāri pēc enerģiju ražojošo vai pārveidojošo galveno iekārtu enerģijas patēriņa, izmanto augu veģetācijas procesa nodrošināšanai segtajās platībās, kuru kopējā platība ir ne mazāka par 5000 kvadrātmetriem vai piegādā ražotājam, kurš attiecībā pret nodokļu maksātāju ir uzskatāms par saistīto personu likuma "Par nodokļiem un nodevām" 1. panta 18. punkta „a”, „b”, „c”, „d” vai „e” apakšpunkta izpratnē un kurš saražoto siltumenerģiju izmanto augu veģetācijas procesa nodrošināšanai segtajās platībās, kuru kopējā platība ir ne mazāka par 5000 kvadrātmetriem.”

2. Pieteikumu iesniedzēji:

1) SIA „AD Biogāzes stacija”, SIA „BIO Auri”, SIA „Daile Agro”, SIA „BIOPAB” un SIA „Agro Iecava” (pieteikums Nr. 44/2014);

2) SIA „Arsenal Energy”, SIA „EcoZeta”, SIA „ENERCOM PLUS”, SIA „Ošmaļi Energy”, SIA „Piejūra Energy”, SIA „Winergy”, SIA „Zemgales enerģijas parks” un SIA „Zemgaļi JR” (pieteikums Nr. 70/2014);

3) SIA „KEGO”, AS „Residence Energy”, SIA „SGC” un SIA „Unierkom” (pieteikums Nr. 75/2014);

4) SIA „AGRO 3”, SIA „Agro Lestene”, SIA „Bērzi Bio”, SIA „BIODEGVIELA”, SIA „BIOPLUS”, SIA „BIO ZIEDI”, SIA „EKORIMA”, SIA „International Investments”, Limbažu rajona Zaigas Treimanes zemnieka saimniecība „JAUNDZELVES”, Vintera Jelgavas rajona zemnieku saimniecība „LĪGO”, SIA „RIGENS”, SIA „RZS ENERGO”, SIA „Sidgunda Bio”, SIA „LATVIJAS LAUKSAIMNIECĪBAS UNIVERSITĀTES MĀCĪBU UN PĒTĪJUMU SAIMNIECĪBA „VECAUCE””, SIA „Zaļās Zemes Enerģija” un SIA „ZEMTURI ZS” (pieteikums Nr. 79/2014);

5) SIA „Lielmežotne” un SIA „STRELĒCIJA” (pieteikums Nr. 88/2014);

6) SIA „LENKAS ENERGO”, SIA „ETB”, SIA „Rietumu elektriskie tīkli”, SIA „W.e.s.1”, SIA „W.e.s.2”, SIA „W.e.s.3”, SIA „W.e.s.4”, SIA „W.e.s.5”, SIA „W.e.s.6”, SIA „W.e.s.7”, SIA „W.e.s.8”, SIA „W.e.s.9”, SIA „W.e.s.10”, SIA „W.e.s.11”, SIA „W.e.s.12”, SIA „W.e.s.13”, SIA „W.e.s.15”, SIA „W.e.s.16”, SIA „W.e.s.17” un SIA „W.e.s.18” (pieteikums Nr. 89/2014);

7) SIA „NERETAS DZIRNAVAS” (pieteikums Nr. 95/2014);

8) SIA „UniEnergy” (pieteikums Nr. 98/2014);

9) AS „OLENERGO” (pieteikums Nr. 100/2014);

10) SIA „Olainfarm enerģija” (pieteikums Nr. 106/2014);

11) SIA „BK Enerģija” un SIA „Energy & Communication” (pieteikums Nr. 107/2014);

12) SIA „Elektro bizness” (pieteikums Nr. 108/2014);

13) SIA „Sal-Energo” (pieteikums Nr. 109/2014);

14) SIA „Dienvidlatgales Īpašumi”, SIA „RB Vidzeme”, SIA „B-Energo”, SIA „BIOSIL” un SIA „LATNEFTEGAZ” (pieteikums Nr. 110/2014);

15) AS „Sātiņi Energo LM”, SIA „Brocēnu Enerģija”, SIA „Preiļu siltums” un SIA „SM Energo” (pieteikums Nr. 111/2014);

16) SIA „BALTENEKO” (pieteikums Nr. 117/2014);

17) SIA „SSR” un SIA „TEK 1” (pieteikums Nr. 118/2014);

18) SIA „Priekules BioEnerģija” (pieteikums Nr. 119/2014);

19) SIA „JUGLAS JAUDA” (pieteikums Nr. 120/2014);

20) SIA „VANGAŽU SILDSPĒKS” (pieteikums Nr. 121/2014);

21) Liepājas speciālās ekonomiskās zonas SIA „HIDROLATS” (pieteikums Nr. 122/2014);

22) SIA „Saldus siltums” (pieteikums Nr. 123/2014);

23) SIA „GTG 1” (pieteikums Nr. 124/2014);

24) SIA „BIO FUTURE” un SIA „GAS STREAM” (pieteikums Nr. 125/2014);

25) AS „Graanul Invest”, SIA „Graanul Invest”, SIA „Incukalns Energy” un SIA „Graanul Pellets Energy” (pieteikums Nr. 126/2014);

26) SIA „ĒRBERĢES HES”, SIA „IU CEĻŠ” un SIA „KRĪGAĻU DZIRNAVAS” (pieteikums Nr. 127/2014)

lūdz Satversmes tiesu atzīt SEN likuma 3. panta 1. un 2. punktu, 4. panta 1. punktu un 5. pantu (turpmāk visi kopā – apstrīdētās normas) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. un 105. pantam.

2.1. Izskatāmajā lietā ir apvienoti 26 pieteikumi, kuros ietvertie prasījumi un juridiskais pamatojums zināmā mērā atšķiras, piemēram, tie ir attiecināti uz SEN likuma 3. un 4. panta, 3. un 5. panta vai 3., 4. un 5. panta atbilstību Satversmes normām. Tomēr pieteikumos ietvertie prasījumi un juridiskais pamatojums pēc būtības ir līdzīgi un galvenokārt balstās uz vieniem un tiem pašiem apsvērumiem. Tādēļ konstatējošajā daļā visu Pieteikumu iesniedzēju norādītie apsvērumi tiks atspoguļoti kā vienota argumentācija, nevis aprakstīti atsevišķi kā katra Pieteikuma iesniedzēja apsvērumi.

2.2. Pieteikumu iesniedzēji esot komersanti, kuru darbība vērsta uz elektroenerģijas ražošanu. Lielākā daļa Pieteikumu iesniedzēju esot saņēmuši tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros. Savukārt SIA „JUGLAS JAUDA” saņemot garantēto maksu par uzstādīto elektrisko jaudu.

Elektroenerģijas obligātais iepirkums nozīmē to, ka ražotājam piešķirta garantēta iespēja noteiktu periodu pārdot noteiktā apjomā saražotu elektroenerģiju par cenu, kas pārsniedz elektroenerģijas vidējo tirgus cenu. Šīs izmaksas sedzot visi elektroenerģijas galalietotāji, maksājot elektrības rēķinos ietvertu obligātā iepirkuma komponenti (turpmāk – OIK) proporcionāli savam elektroenerģijas patēriņam. Starpība starp obligātā iepirkuma ietvaros pārdotās elektroenerģijas cenu un tirgus cenu esot noteikta ar mērķi kompensēt ražotājam paaugstinātās elektroenerģijas ražošanas izmaksas un nodrošināt samērīgu peļņu. Obligātajam iepirkumam esot raksturīgs stimulējošs efekts, proti, obligātais iepirkums ietekmējot investora uzvedību ar mērķi, lai tas ieguldītu investīcijas, ko neieguldītu tādā gadījumā, ja nebūtu elektroenerģijas obligātā iepirkuma.

Savukārt garantētā maksa nozīmē to, ka ražotājam ir piešķirtas tiesības saņemt fiksētu naudas summu ilgstošā periodā par koģenerācijas stacijā uzstādīto elektrisko jaudu, ja tā pārsniedz normatīvajos aktos noteiktu lielumu. Garantētā maksa līdzīgi kā elektroenerģijas obligātais iepirkums nodrošinot ražotājam prognozējamus ienākumus ilgstošā periodā. Investīciju izmaksu segšana un samērīgas peļņas nodrošināšana esot abu atbalsta mehānismu kopīgais uzdevums.

2.3. Pieteikumu iesniedzēji norāda, ka Satversmes 1. pants ietver tiesiskās noteiktības un tiesiskās paļāvības principus. Tiesiskās noteiktības princips uzliekot valstij pienākumu nodrošināt tiesisko attiecību noteiktību un stabilitāti. Savukārt tiesiskās paļāvības princips uzliekot valsts iestādēm pienākumu savā darbībā rīkoties konsekventi attiecībā uz to izdotajiem normatīvajiem aktiem un ievērot tiesisko paļāvību, kas personām varētu rasties saskaņā ar konkrētu tiesību normu. Grozot tiesisko regulējumu, valstij esot jāņem vērā tās tiesības, uz kuru saglabāšanu vai īstenošanu personai var būt izveidojusies likumīga, pamatota un saprātīga paļāvība.

Elektroenerģijas obligātais iepirkums radot īpašu tiesiskās palāvības pamatu, kas funkcionējot kā investīciju piesaistes līdzeklis un projektu realizācijas veicinātājs. Pieteikumu iesniedzēji, veicot investīcijas elektrostaciju būvniecībā vai atjaunošanā, esot paļāvušies uz tiesiskā regulējuma stabilitāti un iespēju atpelnīt ieguldītos līdzekļus. Pieteikumu iesniedzēji varējuši prognozēt savus ienākumus ilgtermiņā, un, tieši pamatojoties uz šīm prognozēm, tie pieņēmuši lēmumu piesaistīt naudas līdzekļus, lai tos ieguldītu elektrostaciju būvniecībā un elektroenerģijas ražošanā.

Ekonomikas ministrija esot piešķīrusi Pieteikumu iesniedzējiem tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros. Laikā, kad Pieteikumu iesniedzēji veikuši savu elektrostaciju būvniecībai un elektroenerģijas pārdošanai obligātā iepirkuma ietvaros nepieciešamās sagatavošanās darbības, neviens normatīvais akts vai politikas plānošanas dokuments neparedzējis nodokļa piemērošanu ienākumiem, kas gūti no obligātā iepirkuma ietvaros pārdotās elektroenerģijas. Tādēļ Pieteikumu iesniedzējiem esot bijušas tiesības paļauties uz to, ka obligātajam iepirkumam netiks piemēroti būtiski ierobežojumi, tostarp netiks piemērots jauns nodoklis.

Laikā, kad Pieteikumu iesniedzēji pieņēmuši lēmumu attīstīt enerģijas ražošanas projektus, Latvijas valsts neesot ierobežojusi šīs nozares attīstību un neesot brīdinājusi par iespējamo valsts atbalsta pārskatīšanu vēlākā posmā. Tādējādi valsts vairākus gadus ilgstoši un mērķtiecīgi veicinājusi atjaunojamo energoresursu izmantošanu enerģijas ražošanā. Šīs politikas rezultātā Pieteikumu iesniedzējiem izveidojusies tiesiskā palāvība uz attiecīgā tiesiskā regulējuma saglabāšanu. Turklāt dati esot apliecinājuši, ka Latvija nespēj nodrošināt direktīvā 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu un ar ko groza un sekojoši atceļ direktīvas 2001/77/EK un 2003/30/EK (turpmāk – Direktīva 2009/28/EK) un Ministru kabineta apstiprinātajā rīcības plānā noteikto atjaunojamās enerģijas īpatsvaru, tādēļ Pieteikumu iesniedzēji paļāvušies uz ierobežojošu pasākumu nepiemērošanu vismaz līdz brīdim, kad Direktīvā 2009/28/EK noteiktais īpatsvars tiks sasniegts. Līdz ar to Pieteikumu

iesniedzēju tiesiskā palāvība uz regulējuma nemainību esot bijusi pamatota un saprātīga.

SEN likums pieņemts 2013. gada 6. novembrī, bet pēc nepilniem diviem mēnešiem uz tā pamata uzsākta subsidētās elektroenerģijas nodokļa (turpmāk – SEN) piemērošana elektroenerģijas ražotājiem. Pieteikumu iesniedzēji uzskata, ka tik īss periods nav atzīstams par pietiekamu, lai koriģētu uzņēmējdarbības modeli un pielāgotos gaidāmajām pārmaiņām. Tāpat likumdevējs neesot paredzējis nekādu kompensācijas mehānismu, kas atlīdzinātu apstrīdēto normu radīto kaitējumu. Tātad likumdevējs neesot nodrošinājis saudzējošu pāreju uz jauno tiesisko regulējumu.

2.4. Pieteikumu iesniedzēji uzsver, ka Satversmes 105. pants aizsargājot līgumu tiesības ar ekonomisku vērtību un dažādas ekonomiskās intereses, kā arī dažādus prasījumus, kuru izpildi var pieprasīt, ja pastāv skaidrs tiesisks pamats. Arī nākotnes ienākumi uzskatāmi par īpašumu, ja tie jau ir nopelnīti vai pastāv prasījums, kuru var apmierināt.

Tiesības saņemt valsts apsolīto atbalstu esot uzskatāmas par īpašuma tiesību objektu, savukārt apstrīdētās normas un SEN maksāšanas pienākums esot uzskatāms par īpašuma tiesību ierobežojumu. Turklāt likumdevējs neesot tiesīgs uzlikt nodokli par subsidētās elektroenerģijas ražošanu, jo tas pēc būtības ir pielīdzināms subsīdiju samazinājumam. SEN likmes esot pārmērīgi augstas un apdraudot sekmīgas uzņēmējdarbības turpināšanas iespēju.

Pieteikumu iesniedzēji atzīst, ka pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu, taču norāda, ka Saeima, pieņemot SEN likumu steidzamības kārtībā, neesot pietiekami izvērtējusi pamattiesību ierobežojuma pamatotību un neesot ņēmusi vērā nozares pārstāvju paustos iebildumus pret SEN ieviešanu. Tādējādi esot apšaubāma arī SEN likuma pieņemšanas kārtība.

SEN piemērošanai un apstrīdētajām normām esot legītīms mērķis – sabiedrības labklājības un citu personu tiesību aizsardzība, kas izpaužoties kā elektroenerģijas kopējās cenas pieauguma ierobežošana un tautsaimniecības konkurētspējas sekmēšana. Tomēr šis mērķis esot noteikts, balstoties uz nepareiziem pieņēmumiem un neveicot sākotnējās ietekmes izvērtējumu.

Atsevišķi Pieteikumu iesniedzēji arī norāda, ka SEN ieviešanas patiesais mērķis esot nevis ieturēt nodokli un nodrošināt ienākumus valsts budžetā, bet gan samazināt obligātā iepirkuma ietvaros izmaksājamo samaksu par elektroenerģiju, kas iepirkta no subsidētās elektroenerģijas ražotājiem.

Saeimas izraudzītie līdzekļi neesot piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai. Lielāko daļu no OIK veidojot tieši AS „Latvenergo” piederošās lielās koģenerācijas stacijas, nevis Pieteikumu iesniedzējiem piederošās mazās koģenerācijas stacijas, kuru ietekme uz OIK esot minimāla. Tādējādi neesot pamatots likumdevēja uzskats, ka mazās elektrostacijas būtiski veicinot OIK pieaugumu. Turklāt, lai sasniegtu likumdevēja noteikto mērķi, no SEN iekasēšanas gūtie līdzekļi būtu jānovirza dotācijai publiskajam tirgotājam OIK samazināšanai. Tomēr likuma „Par valsts budžetu 2014. gadam” 57. pantā ir nostiprināts ierobežojums, kas Ekonomikas ministrijai liedz kompensēt publiskajam tirgotājam faktiskās OIK likmes un apstiprinātās nemainīgās OIK likmes starpību, kamēr nav saņemts Eiropas Komisijas apstiprinājums tam, ka SEN atbilst Eiropas Savienības (turpmāk – ES) tiesību aktiem. Šāds apstiprinājums joprojām neesot saņemts, un līdz ar to apstrīdētās normas nesasniedzot likumdevēja noteikto mērķi.

Pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi esot iespējams sasniegt ar Pieteikumu iesniedzēju pamattiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Saeima, pieņemot apstrīdētās normas, neesot balstījusies uz racionāliem apsvērumiem, lai pamatotu, kādēļ SEN jāmaksā nevis no peļņas, bet gan no apgrozījuma, t.i., no visiem ienākumiem, kas gūti, pārdodot saražoto elektroenerģiju. SEN kopā ar pārējiem nodokļiem veidojot būtisku nodokļu slogu, kā rezultātā no atjaunojamiem energoresursiem vai koģenerācijā saražotā elektroenerģija nemaz nevarot būt lēta un tiekot veicināta elektroenerģijas un siltumenerģijas sadārdzināšanās.

Sabiedrības gūtais labums neesot lielāks par Pieteikumu iesniedzēju tiesību aizskārumu. Likumdevējs, pieņemot SEN likumu, neesot vērtējis SEN ieviešanas sekas kopsakarā ar to ietekmi uz sabiedrību, proti, koģenerācijā tiekot ražota ne tikai elektroenerģija, bet arī siltumenerģija. Koģenerācijas stacijās saražotā

siltumenerģija esot relatīvi lēta, tāpēc to varot piedāvāt patērētājiem par lētāku cenu un tādējādi patērētājiem būtiski samazinoties siltumenerģijas izmaksas. Ja elektroenerģijas ražotājiem tiek uzlikts SEN, tad siltuma cena pieaugot ražošanas izmaksu pieauguma dēļ. Tādējādi ietaupījums, kas tiks iegūts no elektroenerģijas cenas pieauguma samazināšanas, būšot daudz mazāks nekā patērētāju segto siltumenerģijas izmaksu pieaugums.

Tiesas sēdē Pieteikumu iesniedzēju pārstāvji uzturēja prasījumu par apstrīdēto normu neatbilstību Satversmes 1. un 105. pantam.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Latvijas Republikas Saeima – uzskata, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmes 1. un 105. pantam.

Atbalsta mehānisma ietvaros subsidētās elektroenerģijas ražotājiem esot bijusi iespēja ne vien pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros par paaugstinātu tarifu, bet arī saņemt investīciju atbalstu no citām atbalsta programmām, piemēram, Eiropas Reģionālās attīstības fonda vai Lauku atbalsta dienesta īstenotās Lauku attīstības programmas. Latvijā ieviestā paaugstinātā elektroenerģijas iepirkuma tarifa (*feed-in*) sistēma paredzot noteiktu samaksu par katru kopējās lietošanas elektriskajā tīklā ievadīto elektrības vienību, kas saražota, izmantojot atjaunojamos energoresursus vai augsti efektīvā koģenerācijā.

Ar SEN nekādā veidā netiekot aizskartas Pieteikumu iesniedzējiem piešķirtās tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros vai tiesības saņemt garantēto maksu par uzstādīto elektrisko jaudu. Ar SEN ieviešanu Pieteikumu iesniedzējiem neesot mainīti elektroenerģijas ražošanas nosacījumi, elektroenerģijas pārdošanas apjoms un cena.

Pieteikumu iesniedzēju norādēm, ka tie nav tikuši pietiekami iesaistīti SEN likuma projekta izstrādāšanā un to viedoklis nav ņemts vērā, neesot juridiskas nozīmes. Nedz Satversme, nedz Saeimas kārtības rullis neparedzot, ka tiesību normu pieņemšanas obligāts priekšnoteikums būtu konsultācijas ar iespējamiem šo normu adresātiem.

SEN likuma mērķis esot ierobežot elektroenerģijas kopējās cenas pieaugumu, lai tādējādi veicinātu tautsaimniecības konkurētspēju un nepalielinātu māsaimniecību enerģētisko nabadzību, kā arī nodrošinātu valsts budžetu ar papildu ieņēmumiem, kas savukārt ļautu finansiāli nodrošināt elektroenerģijas lietotāju atbalsta pasākumu īstenošanu. Tāpat SEN likuma mērķis esot veicināt konkurētspējīgu elektroenerģijas ražošanu no atjaunojamiem energoresursiem un efektīvā koģenerācijā, motivējot visefektīvākā ražošanas veida izmantošanu un nodrošinot, ka turpmāk tirgū ienāk tikai konkurētspējīgas tehnoloģijas. Citu personu tiesību un sabiedrības labklājības aizsardzība esot leģitīms mērķis, kas atbilstot visas Latvijas sabiedrības interesēm un attaisnojot ierobežojuma noteikšanu.

SEN esot ieviests uz laiku līdz 2017. gada beigām, paredzot tā samazināšanu vai izbeigšanu gadījumā, ja faktiski tiek panākts OIK ietvaros izmaksājamo subsīdiu apjoma samazinājums. Pieņemot SEN likumu, personas esot savlaicīgi informētas par to, kad tām radīsies pienākums maksāt SEN un kad šis pienākums tiks atcelts. Tādējādi komersanti varot plānot nākotnē veicamās investīcijas.

Tiesības uz īpašumu netiekot pārkāptas, ja valsts uzliek personai publiski tiesiskus naudas maksāšanas pienākumus, kas nav šai personai pārmērīgs apgrūtinājums un būtiski neietekmē tās finansiālo stāvokli. SEN likuma projekta izstrādes un pieņemšanas gaitā esot vērtēti apsvērumi par komersantu naudas plūsmām. Salīdzinot obligātā iepirkuma ietvaros ražotājiem piemērotā atbalsta intensitāti ar citu ES dalībvalstu tarifiem, esot jāatzīst, ka Latvijā noteiktā atbalsta intensitāte ir viena no augstākajām. Ja investīciju atbalsts ir augstāks par pieļaujamo, elektroenerģijas ražotājiem neesot motivācijas samazināt citas ar enerģijas ražošanu un projekta īstenošanu saistītās izmaksas. SEN likuma projekta izstrādes procesā esot ņemti vērā pētījumā „Elektroenerģijas, kas ražota no atjaunojamiem energoresursiem un koģenerācijā, atbalsta izvērtējums un priekšlikumi atbalsta uzlabošanai” ietvertie aprēķini, dati un secinājumi. Tādējādi esot secināms, ka komersantu rīcībā ir pietiekami daudz resursu, lai tie varētu maksāt SEN, un neesot šaubu par to maksātspēju un SEN lietderību.

Tiesas sēdē Saeimas pārstāvis Kārlis Piļēns pauda viedokli, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmes 1. un 105. pantam.

4. Pieaicinātā persona – Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija – uzskata, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmes 1. un 105. pantam.

Ekonomikas ministrija pēc būtības pievienojas Saeimas norādītajiem apsvērumiem par apstrīdēto normu leģitīmo mērķi. SEN esot ieviests uz laiku līdz 2017. gada beigām, paredzot tā samazināšanu vai izbeigšanu gadījumā, ja faktiski tiek panākts OIK ietvaros izmaksājamo subsīdiju apjoma samazinājums. Pēc 2017. gada komersanti, kuriem atbalsta termiņš būs beidzies, izstāšoties no obligātā iepirkuma mehānisma, tādējādi samazinot ietekmi uz OIK.

Mūsdienu sabiedrībā jebkuram nodoklim vajagot būt samērīgam, lai nodokļu maksātājs to varētu godīgi nomaksāt un nevēlētos izvairīties no tā maksāšanas pienākuma. Minētie apstākļi esot izvērtēti likumprojekta izstrādes procesā. SEN pamata likme esot noteikta 15% apjomā un samazinātā likme – 10% un 5% apjomā noteiktam subjektu lokam, lai nodrošinātu to, ka nodokļa slogs nav nesamērīgs. Proti, SEN likme tiek noteikta, ņemot vērā stacijā izmantotā energoresursa veidu.

Ekonomikas ministrija norāda, ka tiesiskās paļāvības princips neizslēdzot valsts iespēju grozīt pastāvošo tiesisko regulējumu, bet prasot, lai valsts ievēro saprātīgu līdzsvaru starp personas paļāvību un tām interesēm, kuru nodrošināšanas labad regulējums tiek mainīts. Tiesiskās paļāvības princips nosakot arī to, ka indivīda reiz iegūtās tiesības nevar pastāvēt neierobežoti ilgi. Proti, šis princips nedodot pamatu ticēt, ka reiz noteiktā tiesiskā situācija nekad nemainīsies. Tiesiskās paļāvības princips indivīdam nodrošinot tiesisko aizsardzību tikai likumdevēja noteiktajā pārejas periodā. Tas negarantējot indivīdam pastāvīgu *status quo*, t.i., nedodot tiesības uz pastāvīgu izņēmuma stāvokli jaunā tiesiskā regulējuma ietvaros. Nodokļu piemērošanas jomā tiesiskās paļāvības tests esot piemērojams vēl šaurāk, jo valstij piemītot plašāka rīcības brīvība nekā citu īpašuma tiesību ierobežošanā. Tādēļ neviens komersants

nevarot paļauties uz to, ka valsts nodokļu sistēma nekad netiks mainīta tādā veidā, kas varētu negatīvi ietekmēt tā komercdarbību.

Ekonomikas ministrija esot secinājusi, ka līdzšinējie atbalsta mehānismi nav bijuši pietiekami efektīvi un OIK ietekme uz elektroenerģijas kopējo cenu periodā līdz 2020. gadam var nopietni ietekmēt arī visu elektroenerģijas lietotāju maksātspēju. SEN esot juridiski korekts risinājums, kas nodrošinot valsts budžetā līdzekļus, kuri nepieciešami, lai varētu pietiekami ātrā un efektīvā veidā jau no 2014. gada apturēt OIK pieaugumu, novēršot elektroenerģijas kopējās cenas pieaugumu, kas negatīvi ietekmētu visu Latvijas tautsaimniecības attīstību un iedzīvotāju maksātspēju.

Satversmes 105. pantā noteiktās tiesības negarantējot noteiktu valsts atbalsta apmēru. SEN tāpat kā jebkurš jauns nodoklis noteiktā komercdarbības jomā skarot personas tiesības uz īpašumu. Proti, jauna nodokļa ieviešana vai jau noteikto nodokļu paaugstināšana ietekmējot komersantu ieņēmumu prognozes un netieši varot ietekmēt arī komersantu konkurētspēju. Tomēr valstij, rūpējoties par sociālo taisnīgumu un ekonomisko labklājību, esot plaša rīcības brīvība un tā varot ierobežot tiesības uz īpašumu. Turklāt valsts rīcības un lēmumu pieņemšanas brīvība esot lielāka tieši nākotnē sagaidāma personas īpašuma pieauguma ierobežošanā. Sabiedrības vajadzība pēc sabalansēta budžeta un vienmērīgi sadalīta nodokļu sloga esot leģitīms personas īpašuma tiesību ierobežošanas mērķis.

Tiesas sēdē Ekonomikas ministrijas pārstāvis Jurijs Spiridonovs norādīja, ka SEN ir viens no sistēmiskajiem konkurētspējīgas tautsaimniecības attīstības nodrošināšanas pasākumiem. Tautsaimniecības attīstība neesot iespējama bez efektīvas un sabalansētas enerģētikas politikas un citastarp arī pieņemamas elektroenerģijas cenas. Savukārt viens no faktoriem, kas ietekmē elektroenerģijas cenu, esot OIK. Ieviešot SEN, esot risināts arī jautājums par maznodrošinātajām ģimenēm nepieciešamo atbalstu. Tādējādi SEN esot vērsts uz sabiedrības labklājības aizsardzību.

Apstākļi, ka valsts sniedz noteiktu atbalstu komersantiem, nenozīmējot, ka valstij nav tiesību mainīt šā atbalsta apjomu. Nākotnē šā atbalsta apjoms būšot

atkarīgs no Eiropas Komisijas lēmuma. SEN likuma izstrādes laikā esot vērtēti dažādi alternatīvie risinājumi, tostarp iespēja samazināt atbalsta apjomu. Tomēr tad, ja atbalsts tiktu samazināts, to vairs nebūtu iespējams palielināt. Līdz ar to šāda situācija ilgtermiņā varētu atstāt negatīvu ietekmi uz pašu elektroenerģijas ražotāju darbību, bet tas, neesot bijis SEN mērķis. Savukārt SEN attiecināšana uz citu objektu, piemēram, peļņu, padarītu šo nodokli grūti administrējamu.

5. Pieaicinātā persona – Latvijas Republikas Finanšu ministrija – iesniegusi Satversmes tiesā atzinumus, kurus tā gatavojusi un iesniegusi atbildīgajām institūcijām SEN likuma sagatavošanas laikā.

Finanšu ministrijas atzinumos ir ietvertas norādes uz nepieciešamību veikt dažādus precizējumus likumprojektos. Šie priekšlikumi ir saistīti ar SEN aprēķināšanas, iekasēšanas un administrēšanas kārtību, kā arī SEN likuma saskaņošanu ar citiem normatīvajiem aktiem. Tomēr tie nav tieši saistīti ar apstrīdēto normu satversmību un citiem izskatāmajā lietā vērtējamiem jautājumiem.

Tiesas sēdē Finanšu ministrijas pārstāvji Andrejs Tihomirops, Jolanta Krastiņa un Dace Berkolde norādīja, ka SEN atbilst likumā „Par nodokļiem un nodevām” ietvertajai nodokļa definīcijai, un raksturoja Finanšu ministrijas līdzdalību SEN likuma izstrādē, kā arī valsts atbalsta saskaņošanas kārtību Eiropas Komisijā.

6. Pieaicinātā persona – Latvijas Republikas Tieslietu ministrija – norāda, ka nodokļa maksāšanas pienākums vienmēr nozīmē īpašuma tiesību ierobežojumu. Tomēr valstij, nosakot un realizējot savu nodokļu politiku, esot plaša rīcības brīvība. Vērtējot SEN likuma projekta atbilstību vispārējiem tiesību principiem, Tieslietu ministrija neesot konstatējusi tiesiskās paļāvības principa pārkāpumu. Satversme *expressis verbis* pilnvarojot likumdevēju pieņemt valsts budžetu, tātad noteikt valsts ieņēmumus un izdevumus. Līdz ar to Satversme pilnvarojot likumdevēju īstenot tādu fiskālo politiku, kas nodrošina valstij nepieciešamos ienākumus. Tā kā ar nodokļu politiku valsts regulē mainīgos

ekonomiskos procesus, personai neesot pamata paļauties uz to, ka valsts, reaģējot uz konkrētiem sociāliem un ekonomiskiem apstākļiem, neieviesīs jaunu nodokli. Pretējā gadījumā tiktu apdraudēts valsts pienākums nodrošināt cilvēktiesību ievērošanu.

Tiesas sēdē Tieslietu ministrijas pārstāve Laila Medina norādīja, ka SEN ekonomiskā ietekme uz subsidētās elektroenerģijas ražotājiem ir izvērtēta likumprojekta sagatavošanas procesā. Nodokļi paši par sevi esot īpašuma tiesību ierobežojums, tomēr samērīga apmēra nodokļa piemērošana neesot vērtējama kā prettiesisks īpašuma tiesību aizskārums. Valsts atbalsts elektroenerģijas ražotājiem esot uzskatāms par izņēmuma gadījumu komercdarbības jomā, un personai nevarot būt tiesiskā paļāvība uz bezgalīgu atbalsta saņemšanu.

7. Pieaicinātā persona – Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (turpmāk – Regulators) – norāda, ka šobrīd ir spēkā 2014. gada 26. februāra lēmums Nr. 1/5 „Obligātā iepirkuma komponentu aprēķināšanas metodika”. Šī metodika nosakot publiskajam tirgotājam datu iesniegšanas pienākumu un aprēķinu veikšanas termiņus, bet neietekmējot nedz elektroenerģijas ražotājiem sniedzamā atbalsta apmēru, nedz elektroenerģijas galalietotājiem sedzamās izmaksas. OIK pēc būtības esot tādu matemātisku aprēķinu rezultāts, kuru pamatā esot objektīvi, uz faktiem balstīti rādītāji, un tās jēga esot kompensēt publiskā tirgotāja papildu izdevumus, kuri tam radušies obligātā iepirkuma un par uzstādīto elektrisko jaudu veikto maksājumu rezultātā.

Elektroenerģijas tirgus likuma 28. panta piektajā daļā, 28.¹ panta ceturtajā daļā, 29.¹ panta ceturtajā daļā un 30. panta trešajā daļā esot noteikts, ka publiskajam tirgotājam kompensējamo izmaksu aprēķinā ņem vērā likumā par valsts budžetu kārtējam gadam noteikto valsts budžeta dotāciju obligātā iepirkuma komponentu aprēķina mazināšanai. Pretēji atsevišķu Pieteikumu iesniedzēju uzskatam, metodikā noteiktais OIK aprēķins nevarot tikt interpretēts kā tāds, kas garantētu OIK nemainību. Metodika nodrošinot to, ka publiskais tirgotājs aprēķinos precīzi atspoguļo dotācijas apmēru, attiecīgi samazinot to obligātā iepirkuma izmaksu daļu, kas jāsedz elektroenerģijas galalietotājiem.

Pēc Regulatora ieskata, SEN likumā ietvertais regulējums būtu jāvērtē kopsakarā ar Ministru kabineta 2013. gada 9. aprīļa sēdē atbalstīto Ekonomikas ministrijas sagatavoto informatīvo ziņojumu „Rīcības plāns elektroenerģijas kopējās cenas pieauguma risku ierobežošanai”, proti, minētajā rīcības plānā identificēto nepieciešamību novērst elektroenerģijas ražotāju pārmērīgu subsidēšanu. Tas attiecoties gan uz tiem elektroenerģijas ražotājiem, kuri saņem atbalstu no dažādiem finanšu instrumentiem un atbalsta mehānismiem, gan arī uz tiem elektroenerģijas ražotājiem, kuri savu darbību uzsākuši līdz 2005. gada 1. janvārim un joprojām saņem valsts atbalstu.

Regulatora pārstāvis zvērināts advokāts Jānis Junkers tiesas sēdē norādīja uz Regulatora funkcijām patērētāju interešu aizsardzībā. Elektroenerģijas publiskais tirgotājs pats esot aicinājis Regulatoru, nosakot elektroenerģijas cenu galapatērētājiem, ņemt vērā budžetā paredzēto dotāciju elektroenerģijas cenas pieauguma ierobežošanai. Tātad Regulatoram, ņemot vērā nepieciešamību aizsargāt patērētāju intereses, neesot bijis pamatota iemesla rīkoties citādi. Fakts, ka atsevišķi elektroenerģijas ražotāji strādā ar zaudējumiem, pats par sevi vēl nenozīmē, ka pie tā būtu vainojams tieši SEN, jo uzņēmuma peļņu varot ietekmēt dažādi, arī no paša uzņēmuma un tā izraudzītās darbības stratēģijas efektivitātes atkarīgi apstākļi.

8. Pieaicinātā persona – Latvijas Republikas tiesībsargs (turpmāk – Tiesībsargs) – uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 105. pantam.

SEN esot jānošķir no valsts atbalsta garantētā obligātā iepirkuma veidā. Ieviešot SEN, valsts atbalsts netiekot pārtraukts, nedz arī tiekot grozīts tā apmērs. Ar SEN nekādā veidā netiekot aizskartas Pieteikumu iesniedzējiem piešķirtās tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros vai tiesības saņemt garantēto maksu par uzstādīto elektrisko jaudu. Tāpat ar SEN netiekot mainīti elektroenerģijas ražošanas nosacījumi, pārdošanas apjoms un cena. Lai gan SEN ietekmējot to ienākumu apmēru, kurus komersants gūst no saražotās un obligātā iepirkuma ietvaros pārdotās elektroenerģijas, ar apstrīdētajām normām

nedz valsts atbalsta apmērs, nedz nosacījumi netiekot grozīti. Tādējādi neesot pamata uzskatīt, ka būtu pārkāpts tiesiskās paļāvības princips.

Izskatāmajā lietā neesot strīda par to, ka īpašuma tiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu. Šim ierobežojumam esot leģitīms mērķis – sabiedrības labklājības un citu personu tiesību aizsardzība, kas izpaužoties kā elektroenerģijas kopējās cenas pieauguma ierobežošana un tautsaimniecības konkurētspējas sekmēšana.

Valstij, nosakot un realizējot savu nodokļu politiku, esot plaša rīcības brīvība. Tajā ietilpstot tiesības izvēlēties, kādas nodokļu likmes un kādām personu kategorijām paredzamas, kā arī tiesības noteikt attiecīgā regulējuma detaļas. Tomēr nodokļu regulējumam vajagot būt pamatotam ar objektīviem un racionāliem apsvērumiem. Likumdevēja izšķiršanās par to, kāds nodoklis būtu samērīgs un nepieciešams, esot politikas un lietderības jautājums. Tomēr likumdevējam esot jāgādā par to, lai nodokļa maksājums nebūtu pārmērīgs slogs un lai tiktu nodrošināts saprātīgs līdzsvars starp sabiedrības interesēm un personas tiesībām uz īpašumu.

Tiesībsargs norāda, ka, spriežot pēc Pieteikumu iesniedzēju sniegtās informācijas, SEN varot radīt pamatotus maksātnespējas draudus un esot uzskatāms par nesamērīgu slogu, jo netiekot nodrošināts saprātīgs līdzsvars starp sabiedrības interesēm un Pieteikumu iesniedzējiem radīto kaitējumu. Ieviešot SEN, neesot paredzēts nekāds pārejas periods. Tādējādi Pieteikumu iesniedzējiem neesot bijušas iespējas pārvērtēt vai mainīt savu komercdarbības stratēģiju. Tāpat likumdevējs neesot apsvēris iespēju izmantot saudzējošākus līdzekļus leģitīmā mērķa sasniegšanai, piemēram, ar nodokli apliekot komersanta peļņu, nevis ienākumus.

Tiesas sēdē Tiesībsarga pārstāve Elīna Birģele norādīja, ka SEN piemērošana neatbilstot samērīguma principam, jo neesot nodrošināta saudzējoša pāreja uz jauno tiesisko regulējumu, neesot vērtēta saudzējošāku līdzekļu piemērošanas iespēja un SEN esot uzskatāms par pārmērīgu slogu elektroenerģijas ražotājiem.

9. Pieaicinātā persona – biedrība „Latvijas Atjaunojamās enerģijas federācija” (turpmāk – Atjaunojamās enerģijas federācija) – uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmei.

Stāvoklis subsidētās elektroenerģijas tirgū esot pakāpeniski pasliktinājies, sākot ar 2011. gadu, kad Ministru kabinets aizliedza piešķirt tiesības pārdot no atjaunojamiem energoresursiem ražotu elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros. Turpmākajos gados esot ieviesti arī citi subsidētās elektroenerģijas ražotāju atbalsta ierobežojumi. Tomēr par būtiskākajiem ierobežojumiem esot uzskatāmi SEN un dabas resursu nodoklis. Tie esot nesamērīgi līdzekļi, ar kuriem tiekot ierobežotas atjaunojamās enerģijas ražotāju tiesiskās intereses.

SEN esot līdzeklis, ar kuru valsts acīmredzami pārkāpusi savu apņēmtos maksāt elektroenerģijas ražotājiem noteiktu un iepriekš paredzamu atlīdzības summu noteiktā periodā. Gandrīz visi elektroenerģijas ražotāji, kas pārdod elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros, lielāko daļu savu ienākumu gūstot tieši no obligātā iepirkuma ietvaros pārdotās elektroenerģijas. Obligātais iepirkums esot atbalsta mehānisms, kas sevī ietverot arī īpaši aizsargājamu tiesisko paļāvību. Valsts ar obligātā iepirkuma sistēmas izveidi stimulējusi ražotājus ieguldīt līdzekļus elektrostaciju būvniecībā, pretī solot iepriekš paredzamu finansiālu atbalstu ilgā periodā. Ražotāji esot paļāvušies uz to, ka tiesiskais regulējums netiks būtiski pasliktināts un tie varēs pārdot elektroenerģiju par cenu, ko nosaka iepriekš minēto darbību veikšanas brīdī spēkā bijušie tiesību akti.

Likumdevēja formulētais SEN likuma mērķis – veicināt konkurētspējīgu elektroenerģijas ražošanu – ar SEN piemērošanu neesot sasniedzams. Starp ražotājiem, kas pārdod elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros, pēc būtības neesot konkurences tās klasiskā izpratnē, savukārt jauni ražotāji nemaz nevarot ienākt elektroenerģijas tirgū, jo valsts aizliegusi piešķirt tiesības uz elektroenerģijas pārdošanu obligātā iepirkuma ietvaros. Savukārt elektroenerģijas pārdošana ārpus obligātā iepirkuma esot ekonomiski neizdevīga, jo ražošanas izmaksas esot lielākas nekā ienākumi no elektroenerģijas pārdošanas par tirgus cenu.

Tiesas sēdē Atjaunojamās enerģijas federācijas pārstāvis Kristaps Stepanovs norādīja, ka SEN likuma izstrādes procesā neesot ņemts vērā nozares viedoklis, kā arī kapitāla pietiekamības un peļņas rādītāji. Likumdevēja noteiktās SEN likmes padarot elektroenerģijas ražošanu no atjaunojamiem energoresursiem ekonomiski neizdevīgu. Pēc SEN ieturēšanas daudzas elektrostacijas strādājot ar zaudējumiem. Tādējādi SEN piemērošana esot uzskatāma par nesamērīgu Satversmes 105.pantā nostiprināto pamattiesību ierobežojumu.

10. Pieaicinātā persona – Rīgas Tehniskās universitātes Inženierekonomikas un vadības fakultātes Starptautisko ekonomisko sakaru un muitas institūta Muitas un nodokļu katedras profesors Dr. oec. Kārlis Ketners – norāda, ka SEN esot viens no iespējamiem risinājumiem subsīdiju un elektroenerģijas cenu pieauguma ierobežošanai. Tā mērķis esot ierobežot elektroenerģijas kopējās cenas pieaugumu, lai nodrošinātu tautsaimniecības konkurētspēju un nepalielinātu māsaimniecību enerģētisko nabadzību. Tāpat SEN nodrošinot valsts budžetu ar papildu ieņēmumiem, kas savukārt ļaujot finansiāli nodrošināt elektroenerģijas lietotāju atbalsta pasākumu īstenošanu. Netieši SEN veicinot arī konkurētspējīgu elektroenerģijas ražošanu no atjaunojamiem energoresursiem un efektīvā koģenerācijā, motivējot ražot enerģiju visefektīvākajā veidā.

Citās valstīs esot līdzīga rakstura nodokļi, kas pamatoti ar ekonomisko resursu rentes teoriju. Piešķirot visiem elektroenerģijas ražotājiem vienādas subsīdijas, atsevišķiem elektroenerģijas ražotājiem varot veidoties pārmērīgas kompensācijas. Ņemot vērā atšķirīgo tehnoloģiju un izmantojamo resursu izmaksas, dažas valstis ar nodokļu palīdzību cenšoties šīs atšķirības mazināt. Piemēram, Norvēģijā pārmērīgo subsīdiju mazināšanas nolūkā ar nodokli tiekot aplikta elektrostaciju peļņa, nevis visi ienākumi. Turklāt esot paredzētas arī tiesības uz nodokļa atmaksu tādā gadījumā, ja elektrostacija strādā ar zaudējumiem. Tādējādi tiekot nodrošināts samērīgums ar ienākumiem, kurus persona gūtu normālas, valsts neatbalstītas komercdarbības ietvaros.

SEN likuma projekta anotācijā esot ietverta atsauce uz nodokli, kas Čehijā noteikts elektroenerģijas ražošanai, izmantojot saules enerģiju. Šā nodokļa mērķis esot novērst atbalsta saņēmēju nepamatoto virspeļņu un samazināt valsts izdevumus atbalsta sniegšanai. Šāds nodoklis esot atzīts par atbilstošu pamatlikumam, jo saglabājot kapitāla atdevi un amortizāciju. Savukārt Spānijā piemērotais nodoklis tiek attiecināts uz visiem elektroenerģijas ražotājiem. Analogs šādam nodoklim būtu Latvijā spēkā esošais elektroenerģijas nodoklis, kas piemērojams visai tīklā nodotajai elektroenerģijai. Tādējādi SEN likums nevarot tikt pamatots ar ārvalstu pieredzi un praksi, jo SEN neesot salīdzināms ar ārvalstīs pastāvošajiem nodokļiem.

SEN likums nosakot elektroenerģijas ražotāju pienākumu maksāt SEN, bet neņemot vērā komercdarbības izmaksas un investīciju amortizācijas aspektus. Šāds regulējums neesot piemērots citu personu tiesību un sabiedrības labklājības aizsardzībai. Atbalsta sistēmas nepilnības nevarot kalpot par pamatojumu nodokļa maksājuma ieviešanai, jo būtiskākais nodokļu noteikšanas aspekts esot maksātspēja un nodokļa avota esamība. Tomēr nodokļu piemērošanas jomā valstij esot rīcības brīvība un neviens komersants nevarot pašauties uz to, ka nodokļu slogs netiks mainīts vai netiks ieviesti jauni nodokļi.

Tiesas sēdē Kārlis Ketners vērsa uzmanību uz SEN fiskālo mērķi, t.i., ienākumu nodrošināšanu valsts budžetā. Latvijā pamatā neesot „iezīmēto nodokļu”, kuru ieņēmumi būtu izmantojami vienīgi konkrētu mērķu sasniegšanai. SEN ienākumi tiek ieskaitīti valsts budžetā, un pēc tam likumdevējs paredzot dažādas dotācijas, citastarp arī elektroenerģijas cenas pieauguma ierobežošanai. Nevienai personai nevarot būt pašāvība uz to, ka tai piešķirtais valsts atbalsts saglabāsies mūžīgi un tā noteikumi netiks mainīti. SEN piemērošana izmaksājamām subsīdijām esot vienkāršākais nodokļa administrēšanas mehānisms.

11. Pieaicinātā persona – Banku augstskolas asociētais profesors Dr. iur. Jānis Grasis – uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 1. un 105. pantam.

Lietā esot strīds nevis par to, vai ir aizskartas Pieteikumu iesniedzēju īpašuma tiesības, bet gan par to, vai šim ierobežojumam ir leģitīms mērķis un vai tas ir samērīgs. Valstij esot tiesības noteikt nodokļu maksāšanas pienākumu, un šāds pienākums pats par sevi neaizskarot personas pamattiesības. Tomēr, arī atzīstot valsts plašo rīcības brīvību nodokļu jomā, esot skaidrs, ka nodoklis nedrīkst būt pārmērīgs tiktāl, ka varētu apdraudēt nodokļa maksātāja finansiālo stabilitāti.

Latvijā ieviestā paaugstinātā elektroenerģijas iepirkuma tarifa sistēma paredzot noteiktu samaksu par katru kopējās lietošanas elektriskajā tīklā ievadīto elektrības vienību, kas saražota, izmantojot atjaunojamos energoresursus vai augsti efektīvā koģenerācijā. Atbalsta mehānismu pamatā veidojot Ekonomikas ministrijas administratīvi piešķirtas tiesības atbalstāmajiem ražotājiem to saražoto elektroenerģiju pārdot obligātā iepirkuma ietvaros par tarifu, kas pārsniedz elektroenerģijas tirgus cenu.

Elektroenerģijas obligātais iepirkums esot atzīstams par investīciju piesaistes mehānismu, kas garantē ilgstošus un prognozējamus ienākumus pēc ievērojamu finanšu līdzekļu ieguldīšanas ražošanas uzsākšanai. Valsts ar tiesisko regulējumu esot stimulējusi Pieteikumu iesniedzējus ieguldīt ievērojamus līdzekļus elektrostaciju būvniecībā. To ņemot vērā arī kredītiestādes, kuras izsniedz kredītus staciju būvniecībai, rēķinādamās ar ražotāju spēju ilgtermiņā atmaksāt šos kredītus. Ja apstākļi būtu citādi, Pieteikumu iesniedzēji nebūtu ieguldījuši līdzekļus elektrostaciju celtniecībā un izveidē, jo bez valsts garantēta atbalsta tās nebūtu rentablas.

Ar apstrīdētajām normām noteiktais īpašuma tiesību ierobežojums neesot samērīgs, jo SEN piemērošana ietekmējot elektroenerģijas ražotāju maksāspēju. Pieteikumu iesniedzēju sagatavotie finanšu pārskati pierādot, ka SEN piemērošanas rezultātā elektroenerģijas ražošanas izmaksas pārsniedz tās pārdošanas rezultātā gūtos ieņēmumus. Tādējādi nākotnē šī komercdarbība radīšot zaudējumus, elektroenerģijas ražotāji nespēšot kārtot savas finanšu saistības pret aizdevējiem un piegādātājiem un to turpmākā komercdarbība būšot apdraudēta.

SEN likuma projekta anotācijā ietvertais norādījums „paredzams, ka nodoklis tiks ieviests uz laiku līdz 2017. gada beigām, paredzot tā samazinājumu vai izbeigšanu, ja tiek faktiski panākts obligātā iepirkuma komponentes ietvaros izmaksājamo subsīdiju apjoma samazinājums” norādot uz patieso likumdevēja mērķi. Tas esot nevis ieturēt nodokli, lai nodrošinātu valstij ienākumus, bet gan samazināt komersantiem obligātā iepirkuma ietvaros izmaksājamo samaksu par iepirkto elektroenerģiju. SEN likums apdraudot daudzu subsidētās elektroenerģijas ražotāju maksātspēju, un šāds īpašuma tiesību ierobežojums neesot samērīgs.

Tiesas sēdē Jānis Grasis vērsa uzmanību uz SEN ieturēšanas sekām, norādot, ka elektroenerģijas ražotāji negūstot pietiekami lielus ieņēmumus, lai segtu elektroenerģijas ražošanas izmaksas. Pilnīgi cita situācija veidotos, ja SEN tiktu piemērots elektroenerģijas ražotāja peļņai, t.i., tikai tai ieņēmumu daļai, kura pārsniedz elektroenerģijas ražošanas izmaksas. Tomēr šādu sistēmu Valsts ieņēmumu dienestam būtu grūtāk administrēt. Ja valsts uzskata, ka subsidētās elektroenerģijas ražotāji saņem pārmērīgi lielu valsts atbalstu, tad vajagot piemērot tādu nodokli, kas neietekmētu elektroenerģijas ražotāju maksātspēju.

12. Pieaicinātā persona – bijušais Eiropas Komisijas speciālais padomnieks enerģētikas jautājumos Juris Ozoliņš – uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmei.

J. Ozoliņš norāda, ka Latvijā vispār neesot pieejami vietējie fosilās enerģijas resursi un vietējā enerģijas ražošana varot tikt balstīta tikai uz atjaunojamo enerģiju. Tas nozīmējot, ka energoapgādes drošība un ekonomikas saslēgšana ar resursa ieguvī un pārveidošanu ir tieši saistīta ar atjaunojamiem resursiem. Vēja, saules enerģijas un hidroenerģijas gadījumā resursa izmaksa esot nulle, bet arī biomasas enerģijas izmaksas esot vismaz divreiz mazākas nekā dabasgāzes izmaksas. No atjaunojamiem resursiem iegūtās elektrības izmaksas esot augstas, jo saistītas ar ražošanas iekārtu izmaksām un relatīvi lielajām sākuma investīcijām – teritorijas izveidošanā, jaunu elektrotīklu izbūvē, turklāt

attiecīgās elektrostacijas nespējot dot tikpat lielu efektu kā lielās fosilās enerģijas elektrostacijas.

OIK pēc būtības esot vienīgi grāmatvedības lielums, kas kalpojot atskaitei par galapatērētāja izlietotajai elektroenerģijai uzlikto papildu maksu. Neatkarīgi no SEN ieviešanas, gala patērētāji turpinot maksāt visas OIK komponentes. Kaut arī valsts izdalot budžeta dotācijas publiskajam tirgotājam, lai kompensētu tālāku OIK pieaugumu, tomēr tam neesot tieša sakara ar izskatāmo lietu.

Latvija esot viena no tām valstīm, kurām atjaunojamo un vietējo resursu izmantošana enerģijas bilancē ir svarīga no apgādes drošības un nodarbinātības, nevis vides aizsardzības un klimata pārmaiņu viedokļa. Cīņa ar grāmatvedības lielumu OIK nepalīdzot atrisināt svarīgākos enerģētikas sektora jautājumus, kas attiecoties uz apgādes drošību, infrastruktūras attīstību un tehnoloģiju pārnesi. SEN likuma sagatavošanas process nekādā ziņā neesot atzīstams par atklātības un godīgas informācijas paraugu.

Pieteikumu iesniedzējiem piemērotais SEN esot mazinājis to ieņēmumus, tātad tas apdraudot kredītu apkalpošanu un neveicinot kvalitatīvu ražotņu ekspluatāciju. Ilgākā laika posmā tas skaršot arī izejvielu piegādātāju darbību. Tomēr par to esot grūti spriest no Pieteikumu iesniedzēju pievienotajām finanšu atskaitēm un vēl jo mazāk no Saeimas iesniegtajiem materiāliem, kuru informatīvā vērtība esot ļoti zema. SEN likvidācija neatstātu būtisku iespaidu uz Latvijas valsts budžetu un ekonomiku, bet ļautu, sākot no „baltas lapas”, daudz labākā investīciju klimatā un attiecību gaisotnē sakārtot likumdošanas aktus atbilstoši drošības interesēm.

Tiesas sēdē Juris Ozoliņš norādīja, ka Latvijā neviena elektrostacija nav uzcelta bez valsts atbalsta. Šādā kontekstā savāda liekoties likumdevēja rīcība – no vienas puses, elektroenerģijas ražošanas subsidēšana, bet, no otras puses, šo pašu personu, t.i., ražotāju aplikšana ar nodokli fiskālu mērķu labad. Likumdevējs zināmā mērā esot atkāpies no saviem solījumiem, un tas apdraudot investīciju vidi. Privātā kapitāla piesaiste esot būtiska enerģētikas nozares attīstībai, tādēļ ar SEN iekasētie līdzekļi neesot tā vērti, lai ar šo nodokli sabojātu investīciju klimatu valstī.

Secinājumu daļa

13. Pieteikumu iesniedzēji uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst nedz Satversmes 105. pantā noteiktajām tiesībām uz īpašumu, nedz arī no Satversmes 1. panta izrietošajiem tiesiskās paļāvības un tiesiskās noteiktības principiem.

Apstrīdētās normas nosaka nodokļa objektu (SEN likuma 3. pants), nodokļa maksātājus (SEN likuma 4. pants), kā arī nodokļa likmes (SEN likuma 5. pants). Nodokļa objekts, maksātājs un likme ir tiesību normu kopums, kas paredz nodokļa maksāšanas pienākumu. Apstrīdētās normas kā vienots regulējums ietekmē katras atsevišķās normas tvērumu un saturu, jo tās kopumā nosaka SEN maksāšanas pienākumu.

Līdz ar to Satversmes tiesa, izskatot apstrīdēto normu atbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām, tās vērtēs kā vienotu regulējumu.

14. Satversmes 105. pants nosaka: „Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.”

Satversmes tiesa ar nodokļa maksāšanas pienākumu saistītas tiesību normas parasti vērtē kā īpašuma tiesību ierobežojumu, nevis īpašuma piespiedu atsavināšanu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2007. gada 8. jūnija sprieduma lietā Nr. 2007-01-01 19. punktu un 2015. gada 25. marta sprieduma lietā Nr. 2014-11-0103 15. punktu*). Izskatāmajā lietā nav strīda par to, ka nodokļa maksāšanas pienākums nav īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām Satversmes 105. panta ceturtā teikuma izpratnē. Tādēļ izskatāmās lietas ietvaros vērtējams īpašuma tiesību ierobežojuma tiesiskums Satversmes 105. panta pirmo trīs teikumu izpratnē.

14.1. Satversmes 105. pants paredz īpašuma tiesību netraucētu īstenošanu, kā arī valsts tiesības sabiedrības interesēs ierobežot īpašuma izmantošanu. Satversmes 105. pants paredz visaptverošu mantiska rakstura tiesību garantiju. Ar „tiesībām uz īpašumu” saprotamas visas mantiska rakstura tiesības, kuras tiesīgā persona var izlietot par labu sev un ar kurām tā var rīkoties pēc savas gribas (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 27. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-12-03 7. punktu un 2011. gada 3. novembra sprieduma lietā Nr. 2011-05-01 15.2. punktu*).

Pieteikumu iesniedzēji ir komersanti, kas nodarbojas ar elektroenerģijas ražošanu. Atbilstoši normatīvo aktu prasībām Ekonomikas ministrija tiem piešķirusi tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros vai arī tiesības saņemt garantēto maksu par uzstādīto elektrisko jaudu. Izmantojot Ekonomikas ministrijas piešķirtās tiesības, Pieteikumu iesniedzēji noslēguši līgumus ar AS „Enerģijas publiskais tirgotājs”, kas administrē elektroenerģijas obligāto iepirkumu un nodrošina subsīdiju izmaksu ražotājiem.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka īpašuma tiesības ietver arī līgumu tiesības ar ekonomisku vērtību (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 20. aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2009-100-03 8.2. punktu*). Par īpašumu var tikt uzskatīti ļoti dažādi prasījumi, proti, tādi prasījumi, kuru izpildi varētu pieprasīt, ja pastāv skaidrs tiesisks pamats. Arī nākotnes ienākumi uzskatāmi par īpašumu tad, ja tie jau ir nopelnīti vai pastāv prasība, kuru var apmierināt (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 27. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-12-03 7. punktu un 2011. gada 3. novembra sprieduma lietā Nr. 2011-05-01 15.2. punktu*).

Ekonomikas ministrijas izdotie administratīvie akti un ar AS „Enerģijas publiskais tirgotājs” noslēgtie līgumi piešķir Pieteikumu iesniedzējiem tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju par paaugstinātu cenu vai arī tiesības saņemt garantēto maksu par uzstādīto elektrisko jaudu. Šādām līgumiskām tiesībām piemīt ekonomiska vērtība, un Pieteikumu iesniedzējiem ir prasījuma tiesības uz to realizāciju.

Līdz ar to Pieteikumu iesniedzēju tiesības saņemt līgumā paredzētos maksājumus ir uzskatāmas par īpašuma tiesību objektu Satversmes 105. panta izpratnē.

14.2. Satversmes 1. pants noteic, ka Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. Satversmes tiesas praksē ir nostiprināta atziņa, ka no šajā pantā ietvertā demokrātiskās republikas jēdziena izriet valsts pienākums savā darbībā ievērot tiesiskas valsts pamatprincipus, tostarp tiesiskās paļāvības principu un tiesiskās noteiktības principu (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 19. jūnija sprieduma lietā Nr. 2010-02-01 4. punktu*).

Atbilstoši tiesiskās paļāvības principam valsts iestādēm savā darbībā jābūt konsekventām attiecībā uz to izdotajiem normatīvajiem aktiem un jāievēro tiesiskā paļāvība, kas personām varētu rasties saskaņā ar konkrētu tiesību normu (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 19. marta sprieduma lietā Nr. 2001-12-01 secinājumu daļas 3.2. punktu*). Savukārt tiesiskās noteiktības princips uzliek valstij pienākumu nodrošināt tiesisko attiecību noteiktību un stabilitāti, kā arī ievērot tiesiskās paļāvības principu, lai veicinātu indivīda uzticību valstij un likumam (*sk. Satversmes tiesas 2004. gada 25. oktobra sprieduma lietā Nr. 2004-03-01 8. punktu*). Satversmes tiesa ir atzinusi, ka tiesiskās noteiktības princips pēc būtības tiek aptverts ar tiesiskās paļāvības principu tā plašākā izpratnē (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 19. jūnija sprieduma lietā Nr. 2010-02-01 4. punktu*). Tādēļ izskatāmajā lietā Satversmes tiesa vērtēs pamattiesību ierobežojuma atbilstību tiesiskās paļāvības principam tā plašākajā izpratnē.

Attiecībā uz iespējamo tiesiskās paļāvības principa pārkāpumu Pieteikumu iesniedzēji savos rakstveida apsvērumos un to pārstāvji tiesas sēdē norādīja, ka, pamatojoties uz Ekonomikas ministrijas izdotajiem administratīvajiem aktiem un ar AS „Energijas publiskais tirgotājs” noslēgtajiem līgumiem, Pieteikumu iesniedzējiem bija izveidojusies aizsargājama tiesiskā paļāvība, ka tie saņems noteikta apmēra naudas līdzekļus no obligātā iepirkuma ietvaros pārdotās elektroenerģijas vai no garantētās maksas par uzstādīto elektrisko jaudu. Tiesības, kas ir iepriekš iegūtas, esot īpašums Satversmes 105. panta izpratnē. Savukārt SEN piemērošana esot pretrunā ar tiesiskās paļāvības principu, jo tā

samazinot iegūto tiesību ekonomisko vērtību un iespēju gūt saprātīgu peļņu. Attiecīgi Pieteikumu iesniedzēji no Satversmes 1. panta izrietošo samērīguma principu un tiesiskās paļāvības principu saista ar Satversmes 105. pantā aizsargātajām tiesībām (*sk., piemēram, tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 23. sēj. 116. lpp. un 24. sēj. 38. un 56. lpp.*). Tādējādi Pieteikumu iesniedzējiem varētu būt radusies tiesiskā paļāvība uz šā sprieduma 14.1. punktā norādītajām līgumu tiesībām ar ekonomisku vērtību, kuru izpildi var pieprasīt, ja pastāv skaidrs tiesisks pamats, un šī Pieteikumu iesniedzēju tiesiskā paļāvība varētu izrietēt no tiesību normās un noslēgtajos līgumos ietvertajām īpašuma tiesībām, proti, tiesībām saņemt apsolīto mantisko labumu.

Tiesiskās paļāvības princips neizslēdz valsts iespēju grozīt pastāvošo tiesisko regulējumu. Grozot tiesisko regulējumu, valstij ir jāņem vērā tās tiesības, uz kuru saglabāšanu vai īstenošanu personai var būt izveidojusies paļāvība. Tiesiskās paļāvības princips prasa, lai valsts, mainot normatīvo regulējumu, ievērotu saprātīgu līdzsvaru starp personas paļāvību un tām interesēm, kuru nodrošināšanas labad regulējums tiek mainīts (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 6. decembra sprieduma lietā Nr. 2010-25-01 4. punktu*). Turklāt tiesiskās paļāvības principa izpausme dažādās tiesību jomās var atšķirties. Ja tiek apstrīdēta nodokļu jomā izdota regulējuma atbilstība gan Satversmes 105. pantam, gan arī tiesiskās paļāvības principam, apstrīdētās normas atbilstība Satversmes 1. pantam jāvērtē kopsakarā ar Satversmes 105. pantu (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 13. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2010-59-01 4. punktu*). Šāda metodoloģija izmantojama arī izskatāmajā lietā.

Līdz ar to šajā lietā apstrīdēto normu atbilstība Satversmes 1. pantam jāvērtē kopsakarā ar Satversmes 105. pantu.

14.3. Tiesības uz īpašumu demokrātiskā tiesiskā valstī nav absolūtas. Pirmkārt, tiesības uz īpašumu sevī ietver arī īpašnieka sociālo pienākumu pret sabiedrību – īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Otrkārt, tiesības uz īpašumu var ierobežot saskaņā ar likumu. Līdz ar to tiesības uz īpašumu var ierobežot, ja vien ierobežojumi ir noteikti ar likumu legītīma mērķa labad un ir samērīgi ar šo mērķi (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2007. gada*

26. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2006-38-03 12. punktu un 2014. gada 10. oktobra sprieduma lietā Nr. 2014-04-03 7.2. punktu).

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka nodokļa maksāšanas pienākums vienmēr nozīmē īpašuma tiesību ierobežošanu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2007. gada 8. jūnija sprieduma lietā Nr. 2007-01-01 19. punktu un 2015. gada 25. marta sprieduma lietā Nr. 2014-11-0103 15. punktu*).

Apstrīdētās normas kopš 2014. gada 1. janvāra tiek piemērotas Pieteikumu iesniedzējiem un pārējiem subsidētās elektroenerģijas ražotājiem un nosaka to pienākumu maksāt SEN. Ienākumi, kas gūti no obligātā iepirkuma ietvaros pārdotās elektroenerģijas un garantētās maksas par koģenerācijas stacijā vai elektrostacijā uzstādīto elektrisko jaudu, ir nodokļa objekti SEN likuma 3. panta izpratnē. Nodokļa piemērošanas rezultātā samazinās Pieteikumu iesniedzēju gūtie ienākumi, tādēļ SEN piemērošana vērtējama kā īpašuma tiesību ierobežojums.

Līdz ar to apstrīdētās normas ierobežo Satversmes 105. pantā noteiktās Pieteikumu iesniedzēju pamattiesības.

15. Lai noskaidrotu, vai ar apstrīdētajām normām noteiktais Pieteikumu iesniedzēju īpašuma tiesību ierobežojums ir attaisnojams, Satversmes tiesai ir jāizvērtē:

- 1) vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu;
- 2) vai ierobežojumam ir leģitīms mērķis;
- 3) vai ierobežojums ir samērīgs ar tā leģitīmo mērķi (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2002. gada 20. maija sprieduma lietā Nr. 2002-01-03 secinājumu daļu*).

16. Satversmes tiesa vairākkārt norādījusi, ka tiesību normas pieņemšanas kārtības ievērošana ir tiesību normas spēkā esamības priekšnoteikums. Lai izvērtētu apstrīdētajās normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma atbilstību Satversmes 105. pantam, visupirms jāpārbauda, vai Pieteikumu iesniedzēju īpašuma tiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtā pieņemtu likumu, t.i.:

1) vai likums ir pieņemts, ievērojot normatīvajos aktos paredzēto kārtību;

2) vai likums ir izsludināts un publiski pieejams atbilstoši normatīvo aktu prasībām;

3) vai likums ir pietiekami skaidri formulēts, lai persona varētu izprast no tā izrietošo tiesību un pienākumu saturu un paredzēt tā piemērošanas sekas, kā arī vai likums nodrošina aizsardzību pret tā patvaļīgu piemērošanu (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 8. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2014-34-01 14. punktu*).

Pieteikumu iesniedzēju iebildumi pret apstrīdēto normu pieņemšanas procedūru pēc būtības ir saistīti ar SEN likuma projekta ietveršanu budžeta likumprojektu paketē un pieņemšanu steidzamības kārtībā, kā arī nozares pārstāvju nepietiekamo uzklausīšanu un to pausto iebildumu neievērošanu.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Saeimas kārtības rullī noteiktā kārtība, kādā izskata gadskārtējā valsts budžeta likuma projektu un likumprojektus, kuri nosaka vai groza valsts budžetu, atšķiras no citu likumprojektu izskatīšanas kārtības. Tā kā valsts finanšu līdzekļu plānošanas pamats ir valsts ienākumu un izdevumu aprēķins, likumdevējam ir tiesības un tai pašā laikā arī pienākums valsts budžeta likumā un to pavadošo likumu paketē iekļaut vienīgi tādus jautājumus, kas attiecas uz konkrēto saimniecisko gadu un ir cieši saistīti ar valsts finanšu līdzekļu izlietojumu (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 19. decembra sprieduma lietā Nr. 2011-03-01 18. punktu un 2015. gada 25. marta sprieduma lietā Nr. 2014-11-0103 18.1. punktu*). Lai nodrošinātu sabalansētu valsts budžetu, budžeta līdzekļu izlietojumam ir jābūt saistītam ar plānotajiem budžeta ieņēmumiem. Ar SEN likumu tika ieviests jauns nodoklis, kas nodrošina valsts budžeta ieņēmumus, tādējādi nav šaubu par to, ka SEN likums attiecas uz valsts budžetu un varēja tikt ietverts budžeta likumprojektu paketē.

Saeima 2013. gada 17. oktobra sēdē ar balsu vairākumu atzinusi SEN likuma projektu par steidzamu (*sk. Latvijas Republikas Saeimas 2013. gada 17. oktobra sēdes stenogrammu*). Satversmes tiesa norāda, ka atbilstoši Satversmes 75. pantam un Saeimas kārtības rullja 92. pantam likumdevējs ir

tiesīgs pats izdarīt lietderības apsvērumus par kāda likumprojekta izskatīšanu steidzamības kārtībā.

No lietas materiālos ietvertajiem Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas sēžu protokoliem un audioierakstiem izriet, ka subsidētās elektroenerģijas ražotāju pārstāvji ir piedalījušies komisijas sēdēs un tiem bijusi iespēja paust viedokli par SEN likuma paredzamo ietekmi uz subsidētās elektroenerģijas ražotājiem (*sk., piemēram, lietas materiālu 20. sēj. 167., 173. vai 187. lpp.*). Satversmes tiesa ir atzinusi, ka ieinteresēto personu līdzdalība normatīvā akta projekta izskatīšanas procesā var sekmēt objektīva lēmuma pieņemšanu un dažādu interešu līdzsvarošanu, tomēr likumdevējam konkrētas personu grupas viedoklis nav saistošs. Nedz Satversme, nedz Saeimas kārtības rullis nenosaka tiesību normu adresātu uzklaušīšanu par obligātu tiesību normu pieņemšanas priekšnoteikumu (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 25. marta sprieduma lietā Nr. 2014-11-0103 18.1. punktu un 2009. gada 26. novembra sprieduma lietā Nr. 2009-08-01 17.2. punktu*).

No Pieteikumu iesniedzēju sniegtajiem paskaidrojumiem un lietas materiāliem neizriet citi apsvērumi, kas liecinātu par to, ka apstrīdētās normas pieņemtas, pārkāpjot normatīvajos aktos noteikto kārtību, ka tās nav pienācīgi izsludinātas vai ka no tām izrietošo tiesību un pienākumu saturs nav pietiekami saprotams.

Līdz ar to pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu.

17. Ikvienu pamattiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojumam jābūt noteiktam svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 22. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-19-01 9. punktu*). Pienākums norādīt leģitīmo mērķi Satversmes tiesas procesā visupirms ir institūcijai, kas izdevusi apstrīdēto aktu (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 25. oktobra sprieduma lietā Nr. 2011-01-01 13.2. punktu*).

Saeima norāda, ka SEN likuma mērķis esot ierobežot elektroenerģijas kopējās cenas pieaugumu, lai tādējādi veicinātu tautsaimniecības konkurētspēju

un nepalielinātu mājsaimniecību enerģētisko nabadzību, kā arī nodrošinātu valsts budžetu ar papildu ieņēmumiem, kas ļautu finansiāli nodrošināt elektroenerģijas lietotāju atbalsta pasākumu īstenošanu. Tāpat likuma mērķis esot veicināt konkurētspējīgu elektroenerģijas ražošanu, motivējot visefektīvākā ražošanas veida izmantošanu un nodrošinot, ka turpmāk tirgū ienāk tikai konkurētspējīgas tehnoloģijas. Citu personu tiesību un sabiedrības labklājības aizsardzība (OIK pieauguma ietekmes uz elektrības cenu mazināšana un būtiska cenas pieauguma novēršana, kā arī sociāla atbalsta mehānisma izveide un finansēšana OIK pieauguma kompensēšanai) esot leģitīms mērķis, kas atbilstot visas Latvijas sabiedrības interesēm un attaisnojot tiesību ierobežojuma noteikšanu (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 157. lpp.*).

Arī tiesas sēdē Saeimas pārstāvis uzsvēra, ka aplikšana ar nodokli nav pašmērķis, bet gan līdzeklis, ar kura palīdzību valsts iegūst papildu finanšu līdzekļus, kas dod tai iespējas nodrošināt sociālu funkciju izpildi. SEN mērķis esot nodrošināt tautsaimniecības konkurētspēju un samazināt enerģētisko nabadzību, kas tieši saistīta ar sabiedrības labklājības aizsardzību (*sk. tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 23. sēj. 138. lpp.*). Savukārt Pieteikumu iesniedzēju pārstāvji tiesas sēdē norādīja, ka SEN esot „eksotisks” nodoklis un tā mērķis esot nevis vispārējā budžeta papildināšana, bet gan kopējās elektroenerģijas cenas samazināšana galalietotājiem (*sk. tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 23. sēj. 120. lpp.*).

Satversmes tiesas praksē atzīts, ka regulējums, kas paredz kāda nodokļa maksāšanu, ir jāvērtē kā ierobežojums, kas noteikts nodokļu tiesiskajās attiecībās tādēļ, lai nodrošinātu valsts budžeta un pašvaldību budžetu veidošanu (*sk. Satversmes tiesas 2007. gada 8. jūnija sprieduma lietā Nr. 2007-01-01 22. punktu*). Nodokļi tiek noteikti, lai nodrošinātu sabiedrības labklājību (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 6. decembra sprieduma lietā Nr. 2010-25-01 9. punktu*). SEN, tāpat kā jebkurš nodoklis, nodrošina ieņēmumus valsts budžetā, kuri tālāk var tikt izlietoti sabiedrības labklājības aizsardzībai.

Līdz ar to pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis ir sabiedrības labklājības aizsardzība.

18. Konstatējot pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi, nepieciešams izvērtēt tā atbilstību samērīguma principam. Savukārt tiesiskās paļāvības princips prasa līdzsvarot personu tiesisko paļāvību uzreiz jau iegūtām tiesībām ar sabiedrības interesēm. Arī šajā jautājumā izšķiroša nozīme ir tam, vai ievērots samērīguma princips (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 26. novembra sprieduma lietā Nr. 2009-08-01 25. punktu un 2010. gada 27. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-12-03 15. punktu*).

18.1. Izvērtējot pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, Satversmes tiesa pārbauda:

1) vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai jeb vai ar izraudzīto līdzekli var sasniegt leģitīmo mērķi;

2) vai šāda rīcība ir nepieciešama jeb vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem;

3) vai ierobežojums ir atbilstošs jeb vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu.

Ja, izvērtējot tiesību normu, tiek atzīts, ka tā neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tad tā neatbilst arī samērīguma principam un ir prettiesiska (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2007. gada 16. maija sprieduma lietā Nr. 2006-42-01 11. punktu un 2011. gada 18. marta sprieduma lietā Nr. 2010-50-03 12. punktu*).

18.2. Izskatāmās lietas ietvaros tiek vērtēta no nodokļa maksāšanas pienākuma izrietoša īpašuma tiesību ierobežojuma atbilstība Satversmei. Satversmes tiesa konsekventi ievēro praksi vērtēt īpašuma tiesību ierobežojuma samērīgumu atbilstoši iepriekš norādītajiem kritērijiem.

Tomēr, vērtējot nodokļu tiesību jomā noteikta pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, ir jāņem vērā, ka šajā jomā likumdevējam nevar izvirzīt tādus pašus nosacījumus kā, piemēram, pilsonisko vai politisko tiesību aizsardzības un nodrošināšanas jomā (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 13. aprīļa*

sprieduma lietā Nr. 2010-59-01 9. punktu). Valstij, nosakot un realizējot savu nodokļu politiku, ir plaša rīcības brīvība (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 20. maija sprieduma lietā Nr. 2010-70-01 9. punktu*). Tajā ietilpst tiesības izvēlēties, kādas nodokļu likmes un kādām personu kategorijām paredzamas, kā arī tiesības noteikt attiecīgā regulējuma detaļas. Vērtējot likumdevēja rīcības brīvības robežas attiecībā uz kāda nodokļa noteikšanu konkrētam objektam, jāņem vērā, ka Satversme *expressis verbis* pilnvaro likumdevēju pieņemt valsts budžetu, tātad noteikt valsts ieņēmumus un izdevumus. Satversme pilnvaro likumdevēju īstenot tādu fiskālo politiku, kas nodrošina valstij nepieciešamos ienākumus (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 6. decembra sprieduma lietā Nr. 2010-25-01 10. punktu*). Likumdevēja izšķiršanās par to, kāds nodoklis būtu samērīgs un nepieciešams, ir politikas un lietderības jautājums. Līdz ar to attiecībā uz nodokļu politikas realizāciju konstitucionālās kontroles tvērums ir šaurāks (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2008. gada 30. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2007-23-01 7. un 11. punktu*).

Tomēr, arī pieņemot lēmumus nodokļu tiesību jomā, likumdevēja rīcības brīvība ir realizējama atbilstoši Satversmes prasībām.

Līdz ar to, vērtējot īpašuma tiesību ierobežojumu, kas izriet no nodokļa maksāšanas pienākuma, jāņem vērā likumdevēja rīcības brīvība.

19. Izvērtējot to, vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai, Satversmes tiesa pārbauda, vai ar izraudzītajiem līdzekļiem var sasniegt leģitīmo mērķi.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka tā nevar pārbaudīt, vai likumdevēja izraudzītie līdzekļi ir ekonomiski pamatoti. Tomēr nodokļu regulējumam jābūt pamatotam ar objektīviem un racionāliem apsvērumiem. Tādēļ, lai secinātu, vai ar nodokļa maksāšanas pienākumu radītais pamattiesību ierobežojums ir piemērots tā leģitīmā mērķa sasniegšanai, Satversmes tiesai jāpārbauda, vai nodokļa maksātāji, ar nodokli apliekamais objekts un nodokļa aprēķina princips nav noteikti patvaļīgi un vai nodokļa aprēķināšanas kārtība ir tāda, kas ļauj matemātiski izskaitļot nodokļa maksājumu (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada*

20. maija sprieduma lietā Nr. 2010-70-01 9. punktu un 2015. gada 25. marta sprieduma lietā Nr. 2014-11-0103 24.1. punktu).

19.1. Gan Saeima, gan Pieteikumu iesniedzēji SEN piemērošanu analizē kopsakarā ar elektroenerģijas cenas pieauguma ierobežošanai paredzēto valsts budžeta dotāciju un citiem elektroenerģijas galalietotāju atbalsta pasākumiem. Tādējādi lietas dalībnieki SEN nodrošinātos ienākumus valsts budžetā saista ar šo līdzekļu izlietojumu konkrētu mērķu sasniegšanai. Līdzīgus apsvērumus paudušas arī lietā pieaicinātās personas. Piemēram, Ekonomikas ministrijas un Regulatora pārstāvji tiesas sēdē raksturoja valsts budžetā paredzētās dotācijas ietekmi uz elektroenerģijas cenas pieauguma ierobežošanu (*sk., piemēram, lietas materiālu 24. sēj. 93. lpp. un 25. sēj. 31. lpp.*).

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka likumdevējam ir tiesības, ciktāl Satversme un valsts starptautiskās saistības neparedz citādi, lemt par valstij un sabiedrībai prioritāru izdevumu noteikšanu un ar nodokļu maksājumiem iegūtos līdzekļus novirzīt šiem izdevumiem. No Satversmes neizriet likumdevēja pienākums ar konkrēta nodokļa ieņēmumiem segt izdevumus tikai noteiktās jomās (*sk. Satversmes tiesas 2012. gada 3. februāra sprieduma lietā Nr. 2011-11-01 13. punktu*). Tādējādi likumdevējam nav pienākuma atsevišķu nodokļu ieņēmumus novirzīt konkrētu mērķu sasniegšanai. Arī pieaicinātā persona Kārlis Ketners tiesas sēdē norādīja, ka SEN piemērošanas mērķis esot saistāms galvenokārt tieši ar šā nodokļa fiskālo funkciju. Visi nodokļu ieņēmumi tiek ieskaitīti valsts budžetā, un speciāli budžeta fondi netiek veidoti (*sk. tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 25. sēj. 61. lpp.*). Vienīgais izņēmums no minētā ir sociālās apdrošināšanas budžets, jo atbilstoši likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu” 3. panta otrās daļas 2. punktam sociālās apdrošināšanas pamatprincips ir sociālās apdrošināšanas līdzekļu izmantošana tikai sociālās apdrošināšanas pakalpojumiem saskaņā ar likumu. Šis ir Latvijas nodokļu sistēmā vienīgais gadījums, kad pastāv juridiska saikne starp konkrēta nodokļa ieņēmumiem un to izlietošanas mērķi.

Tādējādi secināms, ka visu nodokļu ieņēmumi, ciktāl normatīvajos aktos nav paredzēts citādi, ietilpst valsts budžetā kā vienots kopums. Nedz apstrīdētās

normas, nedz SEN likums neietver likumdevēja pienākumu iekasētos līdzekļus novirzīt tieši elektroenerģijas cenu samazināšanai vai citiem elektroenerģijas lietotāju atbalsta pasākumiem. Tāpēc izskatāmajā lietā netiks atsevišķi vērtēti tas, kādiem sabiedrības labklājības aizsardzības pasākumiem likumdevējs nolēmī izlietot ar SEN iekasētos līdzekļus. Šā paša iemesla dēļ netiks vērtēti arī Pieteikumu iesniedzēju apsvērumi par budžetā paredzētās dotācijas izlietojumu.

19.2. No lietas materiālos ietvertajiem Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas sēžu protokoliem izriet, ka Saeimā ir vērtēta SEN ietekme uz subsidētās elektroenerģijas ražotāju maksātspēju, iespējamās nodokļa likmes un iespēja piemērot atšķirīgas likmes atkarībā no elektroenerģijas ražošanas veida (*sk., piemēram, lietas materiālu 20. sēj. 175. – 180. lpp.*). Atbilstoši apstrīdētajām normām nodokli maksā visi subsidētās elektroenerģijas ražotāji. Savukārt nodokļa objekts ir visi maksājumi, kas ietver valsts subsīdiju, t.i., ienākumi no obligātā iepirkuma ietvaros pārdotās elektroenerģijas un garantētās maksas par uzstādīto elektrisko jaudu. Tāpat apstrīdētās normas diferencē nodokļa likmi atkarībā no elektroenerģijas ražošanas veida un citiem apstākļiem, kas varētu ietekmēt ražošanas izmaksas un cenu galapatērētājiem (*sk. tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 24. sēj. 77. lpp.*). Saskaņā ar SEN likumā paredzēto nodokļa likmes aprēķināšanas metodiku šī likme ir procentuāla un tiek aprēķināta no subsidētās elektroenerģijas ražotājam izmaksājamās naudas summas. Nav šaubu, ka šāda aprēķināšanas kārtība ļauj precīzi noteikt nodokļa maksājuma apmēru. Arī vairākas lietā pieaicinātās personas, tostarp K. Ketners, J. Grasis un Ekonomikas ministrijas pārstāvis J. Spiridonovs, tiesas sēdē norādīja, ka likumdevēja izraudzītā nodokļa aprēķināšanas metodika ir vienkāršākais risinājums no nodokļa administrēšanas viedokļa (*sk. tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 24. sēj. 106. lpp. un 25. sēj. 66. – 67. un 126. lpp.*). Tādējādi nav pamata uzskatīt, ka nodokļa maksātājs, objekts vai aprēķina princips būtu izraudzīts patvaļīgi.

Atbilstoši SEN likuma 9. pantam nodoklis tiek iemaksāts valsts budžetā. Valsts budžetā iekasētie līdzekļi pēc likumdevēja ieskats var tikt novirzīti dažādiem izdevumiem budžeta apakšprogrammās, citastarp arī elektroenerģijas

cenās pieauguma ierobežošanai un citiem elektroenerģijas galalietotāju atbalsta pasākumiem. Ekonomikas ministrija norāda, ka 2014. gadā ar SEN valsts budžetā iekasēti 30 429 768,35 eiro (*sk. lietas materiālu 23. sēj. 1. – 21. lpp.*). Tāpēc nav šaubu, ka SEN piemērošana subsidētās elektroenerģijas ražotājiem nodrošina ieņēmumus valsts budžetā, kuri var tikt izlietoti sabiedrības labklājības aizsardzībai.

Tātad konkrētajā gadījumā pamattiesību ierobežojuma leģitīmā mērķa sasniegšanai izraudzītie līdzekļi ir pamatoti ar objektīviem un racionāliem apsvērumiem.

Līdz ar to izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai.

20. Izvērtējot to, vai izraudzītie līdzekļi ir nepieciešami leģitīmā mērķa sasniegšanai, Satversmes tiesa pārbauda, vai leģitīmo mērķi nav iespējams sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem.

Pieteikumu iesniedzēji norāda, ka pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi būtu iespējams sasniegt ar alternatīviem līdzekļiem, tostarp nosakot citu nodokļa objektu, diferencējot SEN likmes, paredzot garāku pārejas periodu, izlīdzinot atbalstu starp visiem ražotājiem vai rodot valsts budžetā citus līdzekļus elektroenerģijas cenās pieauguma ierobežošanai, piemēram, novirzot šim nolūkam AS „Latvenergo” peļņu (*sk., piemēram, tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 23. sēj. 123. – 125. lpp.*).

Izvērtējot to, vai leģitīmo mērķi var sasniegt arī saudzējošāk, Satversmes tiesa ņem vērā, ka saudzējošāks līdzeklis ir nevis jebkurš cits, bet tikai tāds līdzeklis, ar kuru leģitīmo mērķi var sasniegt tādā pašā kvalitātē (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 19. punktu un 2010. gada 6. decembra sprieduma lietā Nr. 2010-25-01 10.2. punktu*). Satversmes tiesa jau secinājusi, ka SEN piemērošanas mērķis ir nodrošināt ieņēmumus valsts budžetā, kuri tālāk var tikt izlietoti sabiedrības labklājības aizsardzībai. Citu nodokļa objektu izvēle, zemākas nodokļa likmes vai citāda to aprēķināšanas kārtība varētu negatīvi ietekmēt budžetā iekasējamo līdzekļu apjomu. Šie risinājumi uzskatāmi par tādiem, kas varētu liegt pamattiesību

ierobežojuma leģitīmā mērķa sasniegšanu vismaz tādā pašā kvalitātē (*sal. ar Satversmes tiesas 2015. gada 25. marta sprieduma lietā Nr. 2014-11-0103 25.2. punktu*).

Satversmes tiesa nevar aizstāt likumdevēja rīcības brīvību ar savu viedokli par racionālāko risinājumu (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 19. decembra sprieduma lietā Nr. 2011-03-01 20. punktu*). Īpaši tad, kad tiek analizēts, vai nepastāv saudzējošāki līdzekļi leģitīmā mērķa sasniegšanai, Satversmes tiesai jāievēro izvērtējuma robežas, ko nosaka nodokļu tiesību daba (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 20. maija sprieduma lietā Nr. 2010-70-01 16. punktu un 2015. gada 25. marta sprieduma lietā Nr. 2014-11-0103 25.2. punktu*). Ņemot vērā likumdevēja plašo rīcības brīvību nodokļu politikas veidošanā, alternatīvu risinājumu izvēle ir atzīstama par likumdevēja politisku izšķiršanos, kas nav izvērtējama ar konstitucionālās kontroles metodēm.

Līdz ar to izraudzītie līdzekļi ir nepieciešami leģitīmā mērķa sasniegšanai.

21. Izvērtējot to, vai pamattiesību ierobežojums atbilst tā leģitīmajam mērķim, Satversmes tiesa pārbauda, vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesību ierobežojumu.

21.1. SEN veic fiskālu funkciju, jo nodrošina ieņēmumus valsts budžetā. Tādēļ izskatāmajā lietā sabiedrības gūtais labums ir raksturojams kā valsts budžeta ieņēmumi, kuri tālāk var tikt izmantoti sabiedrības labklājības aizsardzībai. Proti, Satversme *expressis verbis* pilnvaro likumdevēju pieņemt valsts budžetu, tātad arī noteikt valsts budžeta ieņēmumus. Līdz ar to likumdevējam jāīsteno tāda fiskālā politika, kas nodrošina nepieciešamos ienākumus valsts budžetā. Satversmes tiesa jau norādījusi, ka sabiedrības labklājības nodrošināšanas nolūkā personai ir konstitucionāls pienākums maksāt pienācīgā kārtībā noteiktos nodokļus (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 13. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2010-59-01 9. un 10. punktu*). 2014. gadā ar SEN valsts budžetā tika iekasēti vairāk nekā 30 miljoni eiro. Šie līdzekļi veido daļu no valsts budžeta un var tikt izlietoti dažādiem sabiedrības

labklājības aizsardzības pasākumiem, tostarp arī elektroenerģijas cenas pieauguma ierobežošanai vai citiem elektroenerģijas galalietotāju atbalsta pasākumiem.

21.2. Pārbaudot pamattiesību ierobežošanas tiesiskumu nodokļu lietās, Satversmes tiesa vērtē galvenokārt to, vai nodokļa maksājums nav nesamērīgs slogs adresātam. Izvērtējot, vai nodokļa maksājums nav nesamērīgs slogs adresātam, citastarp jāapsver tas, vai piemērotais nodoklis pēc sava rakstura nav konfiscējošs (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 25. marta sprieduma lietā Nr. 2014-11-0103 20. punktu*).

SEN likme pati par sevi neliecina, ka šim nodoklim būtu konfiscējošs raksturs. Apstrīdētās normas neierobežo Pieteikumu iesniedzējiem piešķirtās tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros, kā arī tiesības saņemt garantēto maksu par uzstādīto elektrisko jaudu. Proti, ar SEN ieviešanu netiek mainīti elektroenerģijas ražošanas nosacījumi, pārdošanas apjoms un cena, kā arī netiek ierobežota to tiesību īstenošana un izmantošana, kuras Pieteikumu iesniedzējiem izriet no tiem piešķirtajām tiesībām pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros.

Pieteikumu iesniedzēju pamattiesību ierobežojums izpaužas kā to pienākums maksāt nodokli SEN likumā paredzētajā apmērā. Vēršoties Satversmes tiesā, Pieteikumu iesniedzēji norādīja, ka SEN piemērošana subsidētās elektroenerģijas ražotājiem varētu tos novest līdz maksātnespējai.

SEN piemēro no 2014. gada 1. janvāra līdz 2017. gada 31. decembrim. Tātad Pieteikumu iesniedzējiem ir iespēja pielāgot un plānot savu rīcību tā, lai mazinātu iespējamās ar nodokļa maksāšanas pienākumu radītās negatīvās sekas.

Starp subsidētās elektroenerģijas ražotājiem ir atšķirības, kas atkarīgas no tā, cik ilgi tie jau saņēmuši valsts atbalstu un ciktāl spējuši atpelnīt veiktās investīcijas, no izraudzītā komercdarbības modeļa peļņas rādītājiem, no elektroenerģijas ražošanas veida, saistības ar siltumenerģijas ražošanu koģenerācijas procesā, resursu izmaksām un tam līdzīgiem faktoriem. Tāpēc Satversmes tiesa neanalizēs katra subsidētās elektroenerģijas ražotāja komercdarbības efektivitāti un SEN ietekmi uz peļņas rādītājiem.

Pieteikumu iesniedzēji nav izvirzījuši tādus argumentus, kas ļautu secināt, ka SEN pēc sava rakstura ir konfiscējošs nodoklis. Arī no lietas materiāliem nav gūstams apstiprinājums tam, ka izskatāmajā lietā SEN varētu atzīt par konfiscējošu.

Lai nodrošinātu nodokļa nastas samērīgumu, Saeima noteikusi diferencētas SEN likmes, ņemot vērā elektroenerģijas ražošanā izmantotā energoresursa veidu. SEN pamata likme ir 15 procenti, savukārt samazinātā likme ir 10 procenti vai 5 procenti. Līdz ar to ir nodrošināta nodokļa likmju individualizācija. Proti, enerģijas ražotājiem, kas izmanto fosilos energoresursus un rada nelabvēlīgu ietekmi uz vidi, SEN jāmaksā 15 procentu apmērā, bet enerģijas ražotājiem, kas izmanto atjaunojamus energoresursus, – 10 procentu apmērā. Šādas diferencētas nodokļa likmes veicina atjaunojamo energoresursu izmantošanu. Tātad diferencētās SEN likmes ir vērstas uz to, lai atbalstītu elektroenerģijas ražošanu no videi labvēlīgiem energoresursiem. Vienlaikus tās varētu veicināt enerģētikas nozares ilgtspējīgu attīstību un tādējādi nodrošināt tautsaimniecības konkurētspēju. Proti, energoresursu efektīva izmantošana nodrošina valsts ekonomikas izaugsmi. Arī tiesas sēdē Ekonomikas ministrijas pārstāvis J. Spiridonovs uzsvēra, ka SEN ir viens no konkurētspējīgas ekonomikas attīstības nodrošināšanas instrumentiem.

21.3. Ikviens nodoklis ir likumdevēja īstenotās nodokļu politikas sastāvdaļa, un parasti ikvienai personai ir pienākums maksāt vairākus nodokļus. Katram nodoklim ir atšķirīgi mērķi, objekti, likme, aprēķināšanas un piemērošanas kārtība. Arī katrs no Pieteikumu iesniedzējiem vienlaikus maksā vairākus nodokļus. Turklāt dažādu nodokļu maksāšanas pienākums un tā radītā finansiālā ietekme atšķiras atkarībā no Pieteikumu iesniedzēju tiesiskā statusa, darbības veida, līgumiskajām saistībām un citiem apstākļiem. Līdz ar to Satversmes tiesai nav pamata izdarīt secinājumu, ka tieši SEN piemērošana atstāj negatīvu ietekmi uz subsidētās elektroenerģijas ražotājiem, jo tā ir saistīta arī ar citu nodokļu maksāšanas pienākumu, izejvielu izmaksām un pašu elektroenerģijas ražotāju izraudzīto komercdarbības stratēģiju.

Tādējādi Satversmes tiesai nav pamata izdarīt secinājumu, ka tieši SEN piemērošana būtu uzskatāma par nesamērīgu slogu nodokļa adresātiem vai radītu maksātnespējas draudus Pieteikumu iesniedzējiem.

Izskatāmajā lietā ir svarīgi arī tas, ka ar apstrīdētajām normām ieviests jauns pienākums, proti, pienākums maksāt SEN. Satversmes tiesa jau norādīja, ka gadījumā, kad likumdevējs nosaka jauna nodokļa maksāšanas pienākumu, personas tiesiskā paļāvība nav aizsargājama tādā pašā mērā kā citos gadījumos, kad tiesībām uz īpašumu tiek noteikti ierobežojumi (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 25. marta sprieduma lietā Nr. 2014-11-0103 21. punktu*). Tādēļ komersantam nevar veidoties aizsargājama tiesiskā paļāvība uz to, ka valsts nodokļu sistēma netiks mainīta tādā veidā, kas varētu negatīvi ietekmēt tā saimniecisko darbību. Satversmes 105. pants neparedz tiesisko aizsardzību personas iespējām gūt peļņu, jo šāda abstrakta iespējamība nav uzskatāma par īpašuma tiesību objektu (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 3. novembra sprieduma lietā Nr. 2011-05-01 15.2. punktu*).

Apstrīdētajās normās noteiktais ierobežojums iecerēts kā terminēts pasākums. Saeima SEN likuma pārejas noteikumos ietvērusi pastāvīgu kontroles mehānismu. Saskaņā ar SEN likuma pārejas noteikumu 3. punktu Ministru kabinetam, sagatavojot priekšlikumus par kārtējo valsts budžetu, jāiesniedz Saeimai izvērtējums par iespējām samazināt SEN likuma 5. pantā paredzētās nodokļa likmes. Tātad atbilstoši normatīvajam regulējumam SEN apmērs ir regulāri jāpārvērtē.

Līdz ar to labums, ko sabiedrība gūst no SEN, ir lielāks par ierobežojumu, ko apstrīdētās normas nosaka nodokļa maksātājiem.

Tātad apstrīdētais ierobežojums atbilst samērīguma principam un līdz ar to apstrīdētās normas atbilst Satversmes 1. un 105. pantam.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30. – 32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

Atzīt Subsidētās elektroenerģijas nodokļa likuma 3. panta 1. un 2. punktu, 4. panta 1. punktu un 5. pantu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā pasludināšanas brīdī.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

A. Laviņš